

Roboti přicházejí

Mám k robotům kladný vztah, abych užil výrazu z někdejších kádrových dotazníků zkoumajících vztah zkoumaného soudruha k socialistickému zřízení. Mohu to snadno doložit. Moje doména je sci-fi a v mých povídkách a románech na roboty narazíte často. Naposledy v románu *Ultimus*, ten vyšel před pár dny. Jeho hrdinové Kuba Nedomý a Dědek Čuchák v něm musí čelit četným nástrahám, jak už to v akčně laděných románech bývá. Ty nejzákladnější jim klade Perla, aktivistka boje za práva robotů, prosazující trvale udržitelnou harmonii světa *kybo* a světa *humo*. Je to míněno humorně a zároveň zcela vážně. Když se do něčeho navezou aktivistky s lícemi zarudlými vzrušením, je třeba zvážnět a zároveň se obrnit humorem.

Nicméně asi bych o románu *Ultimus*, o robotech a aktivistkách nepsal nebýt toho, že jsem v sobotu potkal na akci zvané Comic-Con v pražském paláci O2 Universum skutečného robota. Byl to výrobek americké firmy Boston Dynamics. Tento autonomně se pohybující čtyřnohý stroj jste už možná viděli. Je to velké jako pes střední velikosti, má to hranatý trup a čtyři dozadu zalomené nohy. Chodí, zatáčí, dovede dělat jakési tanečky, předřepne si. Pohyby nemá zrovna ladné, spíš je v nich jakási úpornost. Kdo četl román Raye Bradburyho *541 stupňů Fahrenheita*, nemůže si nevzpomenout na Ohaře. To byl vražedný čtyřnohý robot využívaný k vyhledávání a ničení knih ve světě, který nastolil blaženost prostě tím, že knihy a jejich čtení zakázal a majitele knih zabíjel. I k tomu sloužil Ohař.

Tenhle Ohař po žádných knihách neslídil, takže můj *Ultimus* zůstal ušetřený. Jak je to s tím zabíjením?

S tím už by to bylo složitější. Boston Dynamics je americká inženýrská společnost, patří korejskému velekoncernu Hyundai a vývoj robota financovala DARPA, to je ta armádní korporace, ze které vzešel i internet. Takže ten stroj, který se proháněl mezi sci-fi & comicsovými fanoušky v O2 Universum, byl první komerčně prodáváný model. Je k máni za pakatel 74 tisíc dolarů. Nikoho nezabíjel, i lidé se k němu chovali uctivě, čímž by udělali radost mé robo aktivistce Perle. Poháněla ho elektřina, tím by zase potěšil aktivisty zelené. Pocity z něho mám tudíž... jaké vlastně?

Ten v úvodu zmiňovaný kladný vztah je stoprocentní, dokud o robotech píšu své pošetilé příběhy. Když potom takovou potvůrku potkáte a vzpomenete na Bradburyho, jsou najednou smíšené. Vždyť knihy se dnes někde dokonce i pálí, každopádně se ale vyřazují z knihoven přesně na základě toho principu, jak ho Bradbury předvídal. Nakonec se může každá kniha nemile dotknout něčích pocitů a narušit jeho komfortní zónu. Tak ji raději zničme, člověk má přednost. Komu se to nelíbí, s tím zatočíme.

Ne, robot, kterého jsem potkal, byl vlídný a byl bych mu svůj *Ultimus* i věnoval s autogramem. Číst ale neumí.

Tak snad až příště.

Ondřej Neff / LN

OBSAH

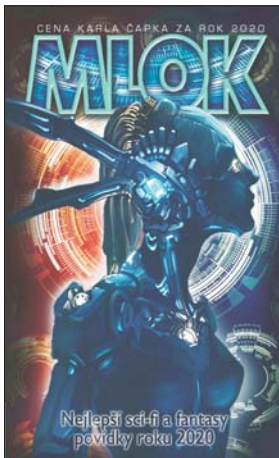
Roboti přicházejí	1	Byl jsem u toho. Skoro u všeho	18
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	První Bilcon v roce 1986	22
Mlok 2020	2	Wilsonák, Hlavák, nebo Wintonák?	23
Účetnictví v době kovidové	2	Dopisy čtenářů	23
Cena Karla Čapka	2	Jsem Martán	24
Hvězdný bulvár	3	Časem s vědou – listopad	25
Dobrodruh z donucení	8	Svoboda zabijet	26
China Miéville: Král Krysa	10	Petr Zelenka si odskočil ke sci-fi	27
Politika Petera Thiela	12	O Stříbřitělesklý halmochron	28
Bondovky jako chabá science fiction	15	Rozum proti víře	28

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Máme po ComicConu 2021, už podruhé se pořadatelům podařilo najít v covidovém roce skulinu, kdy bylo možné uspořádat takovou monstrózní akci. Pro Ondřeje Neffa bylo asi největším zážitkem na této akci setkání s robopsem firmy Boston Dynamics. Více o tom v úvodníku na straně 1.

Krátce po ComicConu se v redakci objevil Mirek Dvořák se zásilkou Mloků, konečně jsme se tedy dočkali loňského Mloka, a z obvykle dobře informovaných zdrojů máme zprávu, že Mlok 2021 je už v tisku. Více strana 7.

Díky laskavosti Zdeňka Pobudy a Iva Železného můžeme přetisknout doslov knihy *Krásky a vetřelci*, kde Ivo vzpomíná na svá redaktorská léta a průkopnické antologie, kterým pomohl na svět, vizte stranu 9 a 18.

Rita Kindlerová splnila svůj slib a poslala nám recenzi knihy Vladimíra Prokopa *Jiří Wowk, dobrodruh z donucení*.

Petr Svoreň, jr. nahlédl do temných hlubin Silicon Valley a americké politiky.

Ivan Adamovič poslal dvě divadelní recenze, na tu druhou se můžete těšit ve vánočním čísle, aktuální najdete na straně 27.

Zdeněk Rampas

Účetnictví v době kovidové

Kdykoli do konce roku dostanete Interkom, vzpomeňte si s vděkem na naše sponzory, na ty uvedené i na ty, kteří se mi nevešli do tiráže. Předpředminulé číslo IK bylo poslední hrazené z předplatného, dál jedeme z příspěvků našich sponzorů. Je to způsobené jak všeobecným zdražováním, tak tím, že Interkom teď vychází nějak častěji.

Pomohlo by také, kdyby čtenáři, věční optimisté, kteří se spoléhají na to, že předplatné (v jejich případě už spíše doplatné) osobně předají na Fénixconu, překonali odpor k InternetBankingu a poslali, co dluží :-)

Předplatné ještě činí 300 Kč a zaplatit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR použijte číslo konta: 2700397108/2010 a pro platbu ze SR IBAN: SK89 8330 0000 0027 0039 7108 (platbu zadejte jako vnitrostátní převod). ZR

Cena Karla Čapka

Československý fandom vyhlašuje 41. ročník literární soutěže Cena Karla Čapka. Své práce žánru sci-fi, fantasy nebo hororu s fantastickými prvky psané česky nebo slovensky můžete posílat do 20. listopadu 2021.

Soutěží se v těchto kategoriích:

- mikropovídka (max. 9 000 znaků včetně mezer)
- krátká povídka (9 001 až 30 000 znaků)
- povídka (30 001 až 90 000 znaků)
- novela (90 001 až 450 000 znaků)
- ABB Robotika (přes všechny kategorie)

Bližší informace jsou na následujících odkazech:

- FB: <https://www.facebook.com/CenaKarlaCapka/>
- WEB: <http://www.fandom.cz/> v sekci CKČ.
- EMAIL: ckc@fandom.cz

Pavel Mikuláščík – Sekretář CKČ

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 11/2021 (348)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek, Michaela a Dagmar

Autoři tohoto čísla

Ivan Adamovič, Pavel Bartoš,
Ivo Fencel, Jiří Grunt, František
Houdek, Ivan Jackanin, Rita
Kindlerová, Ondřej Neff, František
Novotný, Pavel Poláček,
Zdeněk Rampas, Petr Svoreň, jr.,
Jaroslav Veis, Ivo Železný

Fotografie

Aneta Campbell, Hynek Glos,
Monika Jupová

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt,
Petr Habala, Jan Haberle,
Jan Poláček, Daniela Kovářová

Vychází nepravidelně.
Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 21. 10. 2021

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto – volební speciál

Na tvrzení, že za většinu zla u nás mohou bývalí komunisté, reagoval Vojtěch Filip slovy: *V naší straně žádní bývalí komunisté nejsou...*

Výsledek voleb za mě dobrý: Analogoví komunisté nula mandátů, digitální komunisté čtyři. **Vašek Medek**

Pro ochranu klimatu udělali Piráti maximum. Celý jejich poslancecký klub může jezdit v jednom autě. **Twitt**

Potkáte-li spasitele, kopněte ho do prdele!
Prvorepublikový katolický publicista Ladislav Jehlička via **Matyáš Zrno**

Rusko je jediná země, ve které Rusové nemohou ovlivnit výsledky voleb. **SPECZ**

◆ ◆ ◆

● **18. září** nám Ivan Adamovič poslal příspěvek o divadelní hře *Da Vinci*, najdete ji na straně 27. Odpoledne vyrážíme s rodinou Zažít Dědinu, asi způsob, jak stmelit sídlištní komunitu, vrátil jsem se domů zcela nestmelen, ale posilněn frišným povětřím jsem dokončil minulý Interkom.

● **19. září** putuje říjnový Interkom do tisku.

● **20. září** jde Miša do nemocnice, následkem nespavosti Franze Josefa, kvůli které musely úřady fungovat od časného rána, musí i ona nastoupit někdy v sedm ráno, to znamená vstávat před šestou. Tohle určitě pacienty vyčerpá a poničí tak, že jsou výsledky léčby úplně znehodnocené. Odpoledne Michaela volá, že se kolem oběda dostala na řadu a že drobný zákrok proběhl bez komplikací, já se vydávám na pátou do Čáslavské a pak za Honzou Hýskem.

● **21. září** časně ráno jedu pro Mišu na Homolku. Pak mi píše Mirek Dvořák, že popohnal Mišu Koutskou, aby se ukázala, než se bude vracet do Brna. Píše diplomku o dějinách Ceny Karla Čapka, a slíbil jsem jí nějakou konzultaci.

● **22. září** se po dlouhé době, nebo mi to tak alespoň připadalo, sešel Klub Julese Vernea. Ondřej Neff vyprávěl o svých nově chystaných Verneffovkách a o románu *Ultimus*, který snad je konečně nejen napsán, ale i vyjde. Navíc se pochlipil i předseda klubu Richard Klíčnický, nejenže vydržel až do konce schůzky, ale navíc oznámil datum Miniconu a nastínil programy dalších klubových setkání. Dorazila i Michaela Koutská, o CKČ se asi moc nedověděla, ale mohla poznat život pražské SF komunity. Honza Vaněk, jr. mi věnoval číslo *Tvaru*, kde Boris Hok reaguje na udělení Tvárnice.

● **23. září** jsem si liboval, že teď nepůjdu pár dní ven z domu a něco udělám, ale čtete dál: Nejdříve jsem si vzpomněl, že jsem si Na Břežance dal sraz s Pavlem Poláčkem, tak jsem toho využil a pozval i Mišu z Brna, aby se seznámila se zakladatelem CKČ. Když odpadli největší tlachalové, vytáhla Miša no-

tes a začala se Pavla a Pagiho vyptávat na počátky CKČ. Trochu jí pomohl i Milan Fibiger, který potřeboval ujasnit rozdíl mezi Kočasem a Mlokem, o kterém asi věděl jen to, že k úplně prvnímu dělal obálku, Čtyři jezdce apokalypsy. Pavel Poláček přidal historku, jak se díky Kočasu seznámil se svou ženou, která mu jako sekretářka v podniku, kde tehdy pracoval, opisovala povídky na tiskařské blány. Aha, pravil Milan, takže Kočas vlastně znamená Kočko, máš čas? Doma jsem pak zjistil, že jsem v hospodě nechal mobil, ach jo.

● **24. září** ráno pošta dodala *Kechlibarovy Zapomenuté příběhy 5*. Pak zjišťuju, že Na Břežance zapomenutý mobil zachránil Pagi, a po obědě pro něj jedu. Pagi v tu dobu obědvá s mým druhorozeným, samozřejmě zase Na Břežance, zastavil jsem se cestou v Jalně pro Interkomy, takže mezitím stačili urazit tři polední piva každý.

Pak jsem odvezl Interkomy do Čáslavské a konečně si koupil zářijové číslo XB-1. Potěšilo mě, že jsem vydal říjnový Interkom dřív než Pevnost a samozřejmě i XB-1, tam by to už byla ostuda.

Když jsem se vrátil, dovolal se mi Jarda Veis kvůli cestě na Bilcon a 100+1 oslavě Čapkova RUR v lednu příštího roku. Pak se ještě z LA ozval Jarda Olša kvůli výstavě o Breuerovi, 75+1 výročí jeho smrti se blíží.

Dnes také začíná *Trpaslicon*, zase mi o tom nedali vědět, krom toho se kryje s veletrhem Svět knihy. Uvádím to zde jen proto, aby to budoucí historik SF někde našel, až bude Facebook, na který se většina organizátorů včetně *Trpaslíků* spoléhá, blaze zapomenutou minulostí.

Svět knihy

● **25. září** jedeme na Veletrh, podle Facebooku už tam všichni, se kterými bych se chtěl potkat, byli, no třeba přijdou i dnes.

Vyrazili jsme časně, abychom stihli Vilmino povídání o konečně dopsaném *Myceliu*, které začínalo už v jedenácti dopoledne. Stihli jsme to, i když Hříbova klika nechala rozkopat trasu sedmnáctky. Ještě jsem se zastavil na stánku XB-1 a pozdravil se se Sašou Rusevským a Františkem Moravcem. Ten mi připomenul, jakou osou (a vůbec důvodem přijet) Veletrhu pro něj byl pořad Akademie SFFH... Ale stalo se...

Vilmino vystoupení výborně moderoval Richard Klíčnický. Dověděli jsme se, že právě vyšla šestka, že se chystá dotisk jedničky a pracuje se na sedmičce a osmičce. A hlavně na vydání v tvrdých deskách. Ale o tom všem jinde a podrobněji.

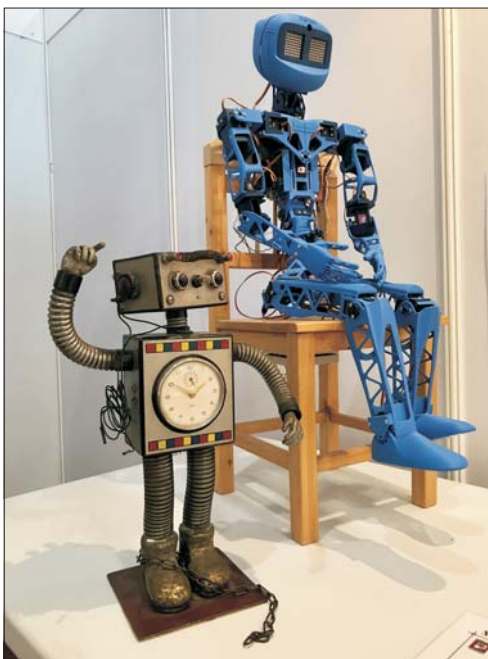
Vilma si k té příležitosti pořídila úžasně houbové šaty a kabelku ze studia Anna Anna (Anna Tejkllová), Richard ocenil, že takhle propaguje své dílo o hodně úspěšněji než v kostýmu osměána. Všichni se shodli, že Vilma potom, co po dokončení *oktologie* setřásla hlavní tíhu *Mycelia* (do Vánoc ale ještě musí pracovat na redakci a slovníku), celá rozkvetla, a v besedě si vedla uvolněně a sebejistě.

V salónu *Fantasy & Scifi* jsme zůstali i na další pořad, tentokrát z dílny JWP a Vlada Říši *Od fanzinů přes knihy až k sociálním sítím aneb Dinosauři v akci*. Zůstalo nás tam jen pár, takže snad nesouvislé vzpomínání starých zbrojnošů nenadělalo příliš škody. Vzpomínám si, že Vlado mluvil o začátcích *Ikarie* ja-

ko prvního elektronicky sázeného časopisu, kdy jeho 64 stran sázelo 11 grafiků čtrnáct dní (nebo to bylo obráceně?). Když dodal, že dnes vysadí XB-1 za jediný den, ukázalo se, že časopis nikdo z přítomných nečte, usuzuji tak z toho, že se z publika neozvalo „Je to vidět“. Po asi první čtvrt-hodině pořadu jsme se s Michaelou vydali na prohlídku Veletrhu. Procházeli jsme mj. vedle sálu, kde probíhalo představení knihy o stravovacích návycích diktátorů (asi od Stalina k Saddámu Husajnovi). Prostory to byla asi dvakrát větší než ta věnovaná fantastice, ale zato byla plná do posledního místečka, tak tohle lidi zajímá... U stánku pelhřimovského Muzea rekordů jsme se fotili s jejich roboty, a tak nás bez roušky poznala Monika z Tritonu, také si robůtky vyfotila, a velmi zdařile, viz foto na této straně. Navštívili jsme pak spřátelené stánky, popovídali se Zdeňkem Pobudou a následně zašli na prostý oběd u stánku, restaurace byla samozřejmě zavřená, lezli by jim tam lidi.

Michaela se pak vrátila do sálu Fantasy & SF na pořad Tomáše Rožka a Václava Čilka: Příběh budoucnosti uspořádaného ke 100. výročí narození Stanisława Lema. Já zatím potkal Komára, Martina Šusta, Richarda Klíčnicka, Petra Litoše, znovu Frantu Moravce, Helenku Šebestovou. Se Zdeňkem Pobudou jsem zašel na kávu, odkud jsme zavolali Ivo Železnému, zda souhlasí s přečtením svého textu ze sbírky Krásky a vetřelci (najdete jej na straně 18). Prohodil jsem pár slov s Vilmou a byl čas jít na další pořad s názvem: *Existuje apolitická věda?* Besedovali celkem zapomenutelná socioložka Tereza Stöckelová, biochemik Jan Konvalinka a sociolog Zdeněk Konopásek s vizáží starozákonního proroka. Po čtvrt hodině dorazil ještě Václav Bělohorský, asi jel také sedmnáctkou. Jak ten je podobný svým karikaturám...

Čekal jsem, že se budou řešit problémy šířící anglosaský svět, třeba rasismus matematiky, ale kupodivu se vždy rozebíraly případy, které nevyvolávaly otázky o přítomnosti řečníků. Zvláště do jaké míry je apolitická věda, která svými předpověďmi či jen popisem aktuálního stavu vede k vyhlášení vji-

mečného stavu. To se týkalo hlavně současné kovidové krize, ale Konopásek připomněl, že současné vyhlašování Zeleného údělu se také děje na základě nějakého vědeckého konsenzu, bez toho, že by věc byla řešena politicky. Pak si ovšem většina populace musí připadat nesvéprávná (nebo, dodávám já, přímo v rukou šílenců. Mám za to, že asi stačí soulad veřejnosti a vrchnosti v Německu a zbytek Evropy už musí držet hubu a krok. U nás to jistě bude fungovat, ale ve Francii to neprojde, dočkáme se událostí, vedle kterých budou Žluté vesty dětská slavnost).

Pobavil mě Jan Konvalinka, když pravil, že český intelektuál, který se nepohádal s Václavem Bělohorským, jako by ani nebyl. Ale pak se ani pohádat nestihli, na nanesené problémy bylo padesát minut zoufale málo, ale aspoň stihli zavzpomínat na Zdeňka Neubauera.

Pak jsme se s Michaelou vrátili do svého SF ghetta na závěr pořadu o nové sérii Legie, kde Leoše Kišu zastoupil při besedě s Kristýnou Sněgoňovou Martin Fajkus. Co je s Kotleťou, jsme se nějak nedověděli. Přišlo mi, že Kristýna dokáže mluvit hrozně rychle, sice se o některých lidech v jiné souvislosti říká, že mluví rychleji než myslí, ale v tomhle případě to vypadalo, jako by chvátala, aby vůbec stihla vyjádřit všechny své myšlenky, nápady a vtípy a bonmoty, které se jí rodí v hlavě. Je také možné, že se na věc tak důkladně připravila, ale pak by musela mít oslnivou paměť a mohla by se živit i jako herečka.

Následovala beseda s autory nové antologie Krásky a vetřelci. Zde zase excelovala editorka Miša Merglová, dokázala mluvit stejně rychle a stejně vtípně jako Kristýna, jeden by si myslel, že jsou tak dobré proto, že šťastnou shodou okolností mohly vystoupit z Kotletova stínu, ale možná že se právě tomu všemu naučily u něho.

V tu dobu, po Kráskách a vetřelcích, už jsem únavou padal a vydali jsme se tedy domů do Ružyně.

● **26. září** se vzpomínáme na Veletrhu. Když už se to skoro podařilo, dovídáme se, že v pátek zemřela paní Klíčnicková.

● **27. září** dopoledne volal Jarda Veis ohledně 100+1 výročí RUR v divadle Archa, organizuje Jiří Dědeček za PEN klub.

Malou odpolední sešlost jsme kvůli špatnému počasí a churavějící Sargo odvolali.

● **28. září** je ale parádně, oslavíme tedy státní svátek prací.

● **29. září** vyrazíme s Mišou do Valdštejské zahrady oslavit Korejský národní den. Já tam nesl balík ráno z tiskárny dovezené knihy *Protiklady*, třetí věc v edici Kormorán, zatímco první (*Skříň #13*) byla taková korejská Akta X, v druhé (*Castella*) už šlo o trochu švihlý magický realizmus, tato pojednává o životě obyčejné holky pocházející z vrstev tak nízkých, že by ji v USA nazvali bílou chátrou a v sociální EU obyvatelem nedosahujícím výhod většinové populaci či tak nějak (omluvte mou nedostatečnou bruselštinu).

Samozřejmě, přestože na pozvánce bylo Valdštejské náměstí, hnali jsme se ke vchodu do zahrady u metra. Po důkladném přečtení pozvánky a krátké procházce jsme dorazili na místo určení, lámanou angličtinou jsme se pozdravili s Jeho Excelencí a jeho manželkou, oba byli v národních krojích a slušelo jim to, a pak jsme zjišťovali, jak jsou Korejci připraveni na možnou změnu počasí. Mírný déšť by stany vydržely, vítr asi ne. Předem prozradím, že až na chvilkové mženi na nic z dříve řečeného nedošlo. Vyhledal jsem přítomné koreanisty a zbavil se knižního nákladu, mezitím jsme potkali Františku Vrbenskou s manželem (ta se ale ukázala jen na chvíli, brzy jí jel vlak na vzpomínání na Jarka Mosteckého) a šéfa českých fanoušků Go (Paduku) s manželkou, čímž se asi seznam známých vyčerpal. Potom došlo na zpívané hymny a na projevy.

Asi senátní genius loci způsobil, že nahrávka premiéra Babiše byla na první pokus němá.

Šéf Senátu přivítal přítomné Excelence a členy vlády, jak postřehl, hlavně těch minulých, a pak poněkud krkolomně vysvětloval, že jde vlastně o dvě oslavy, loňskou neuskutečňenou oslavu třicátého výročí navázání diplomatických vztahů a letošní jednatřicáté výročí téhož, a aby přítomní velvyslanci pochopili, že Senát nemůže každé zemi věnovat podobnou slávu.

Následovalo opulentní pohoštění a pak koncert *Voice orchestra I Maestri*. Šlo asi o šedesát operních zpěváků a sólistů doprovázených houslistkou a pianistkou. Chtěl jsem po občerstvení zmizet, ale Korejci nás mají přečtené, takže začali evropskými vypalovačkami jako Vangelisovým *Dobytím ráje*, árií z *Nabucca*, kouskem *Carmina Burana* a až pak dali svůj národní *Arirang*, následovaný ovšem zase áriemi z *Carmen*, *Lazebníka Sevillského* a *Turandot*. Největší potlesk sklídila dvě vystoupení houslistky Jungyoon Yang. Vedle toho, že byla skvělá (a mladá a krásná), jistě pomohlo i to, že na rozdíl od některých jiných sólistů se ani trochu nepodobala Kim Ir-senovi ☺

● **30. září** je Na Břežance trochu mrtvo, je tu jen Pagi a Franta Novotný, který Milanovi Fibigerovi vysvětluje upevnění plamence na stěžni. Až vyjde další *Hornblower*, opatřete si silnou lupu a uvidíte to na obálce také.

● **1. říjen** začal nevesele pohřbem matky Richarda Klíčnicka, nějak jsme se na dvanáctou dokázali dostat na Olšanské hřbitovy do Strašnic, vlastně jsme dorazili mezi prvními. Scifistů moc nedorazilo, takže jsme mohli jen obdivovat, jaká už je Richardova dcera malá slečna.

Richard měl skvělou řeč, kdy vypověděl a dopověděl matčin příběh, řekl bych, že bylo třeba, aby to bylo řečeno.

Cestou domů jsem se zastavil v Čáslavské pro Pevnost a komiks *Mezi řádky*. V metru jsem si v Pevnosti listoval a musím ocenit profesionalitu, ke které se její tvůrci dopracovali nejen po grafické úrovni, ale hodně článků už není jen promo a reklama, i když o hlubší recenze by asi ani čtenáři nestáli.

Pak jsem si vzpomněl, že se v Muzeu Karla Zemana koná beseda s jeho dcerou Ludmilou Zemanovou na téma filmu *Čarodějův učeň*. Ta vzpomínala na zajímavé momenty při vymýšlení a výrobě filmu. Pak následovala beseda, kde jsem se dověděl, že kniha *Podivuhodný svět KZ* je přichystána k vydání i v angličtině. A protože nevznikala pod ekonomickým a termínovým tlakem Albatrosu, je tato v klidu vytvořená verze dovedena takřka k dokonalosti. Petr Kovalčík z muzea mluvil o Japonech, kteří by si knihu rádi přeložili, a které už odkázal na anglickou verzi.

● **2. října** vyrazíme na Den architektury ve Vokovickém záměcku. Cestou lemovanou betonovými hříbky jsme dorazili k hlavnímu vchodu, o kterém jsme se dověděli, že se změnil na hlavní východ. I tak jsme měli dost času na vycházku podél kácejícího se plotu, kde mě zaujalo úžasné harpunovité zařízení proti lezcům po podpěrách, kdyby to nějaký bezd'ák či dítě zkoušelo a měli smůlu, na zem dopadnou už čistě vyvrhnutí.

Následovala prohlídka Veleslavinského záměcku a přilehlého anglického parku, oboje na počátku a v první polovině minulého století sloužilo nejprve jako Ústav pro duševně choré (lččila se tu i Charlotte Masaryková) a pak jako léčebna tuberkulózy. K prohlídce se nás sešla podivná partička, něco jako slet chovanců a pacientů po třiceti letech. Duch (genius loci) cvokárny zjevně působil i na průvodkyně, jedna všechny budovy nazývala důsledně barák, od druhé jsme se dověděli, že Daniel Adam z Veleslavína byl povýšen do šlechtického úřadu, Míša to vysvětlovala tím, že tohle po půlhodině opakují už od rána...

● **3. října** zvu obvyklé podezřelé na pondělní posezení.

● **4. října** pořádáme maličkou odpolední sešlost na zahradě, dokud je to ještě kvůli počasí možné, Filip a děvčata jsou příliš zaměstnaní, ale Sargo může, Honza Vaněk také a Bidlo rovněž, ten ale nějak pozapomněl, že má auto v servisu, tak nakonec zůstal doma.

Dopřáli jsme si pomazánku a dobroty od Sargo a Miši, já se pochlubil další korejskou knihou, popovídali o dětech a úřadu práce a Míša dokonce udala nějaké knihy z banánovek všude po domě.

● **6. října** posílám balík knih do Koreje, když jsem u přepážky, samozřejmě volá Pavel Poláček, Bilcon se blíží...

Píšu Neffovi a Veisovi, jak dlouhý pobyt v Bílovci si představují, zda by se jim líbil i nedělní program.

Míša to nevydržela a zajela do Časlavské pro novou vlkodlačí romanci od Briggsově, nějaký Divoký symbol, či co. Celý den jsem pak musel poslouchat bolestivé klnutí nad kvalitou redakce této knihy.

● **7. října** jsem se vypravil ke Zdeňkovi Pobudovi do Epochy. Pak jsem se na chvíli zastavil u Honzy Hýska a nakonec dorazil Na Břežanku, leč tam jak po vymření, Frantu Novotného schvátla viróza, Pajiho práce, takže jsem tam narazil jen na Richarda Šustu a Pavla Březinu. Vydržel jsem tam, ale jen dokud Pavel nezačal vzpomínat, jak jej zklamalo víno z nejsevernější evropské vinice...

● **8. října** odpoledne jsme udělali vážný pokus pořádit si vstupenky na ComicCon Prague, jediný možný způsob platby, kar-

Pozvánka na vzpomínkový večer
Jaroslav Mostecký
Jdi a přines hlavu krále
Středa 29. září v 17.00
Velký sál, vstup volný
 Městská knihovna T. G. Masaryka Šumperk ve spolupráci se sci-fi klubem Robot Šumperk a městem Šumperk si připomenou předního českého autora SF a fantasy Jaroslava Mosteckého, který podlehl dne 13. prosince 2020 nemoci COVID-19. Na vzpomínkovém večeru vystoupí Františka Vrbenská, česká spisovatelka žánru SF a fantasy, a zástupce Obce spisovatelů, novinář, hudebník a spisovatel Miroslav Kobza. Ukázky z literárních děl přečte Alexandr Stankuš, herec Studia D123, vzpomínku za scifisty přidá i Josef Vašát. Večerem provází Petr Konupčík.

tu, nefungoval... Odpoledne jedu na křest knihy *Protiklady*, cestou chci odvolit v našem volebním okrsku (nečekám ale, že tím nějak ubude volů), leč někdo zabouchl dveře a volební komisi při malé návštěvnosti příletištního obvodu dlouho nebylo divné, že nikdo nechodí. Vydal jsem se tedy do centra metropole přes Staroměstské náměstí okolo dvanácti velkokapacitních policejních antonů do Týnské literární kavárny. Cestou jsem dumal, zda jde o přípravu puče, či je to běžné volební opatření, až mi řev ze zahrádky Irish Pubu napověděl, že se hraje nějaký fotbal. V kavárně pak Miriam knihu moc pěkně uvedla, potlachal jsem s pár známými, dopřál si horké čokolády a koly, Blanka Ferklová mi připomněla, že jsem jim před časem slíbil vydat jednu maličkost, a vydal se na druhý pokus splnit svou občanskou povinnost. Dveře již byly zajištěny pořádným kusem polystyrénu a lepicí páskou, jeden by neřekl, na jakých maličkostech ta naše křehká demokracie vlastně stojí. Volba sama samotná nebyla tak hrozná, jak řekl Mirek Topolánek, stačilo zavřít oči a myslet na Anglii.

● **9. října** ráno píše synek: *Ten jejich portál je nějaký posranej, musel jsem to tam zadat 3x, než to prošlo.* Ale vstupenky CCP jsou konečně zaplacené.

Odpoledne jsem vyrazil na sraz spolužáků do Pardubic. Abych minimalizoval mezilidský kontakt, koupil jsem si místenku, České dráhy se ale stejně ještě nerozhodly, zda jsou služba či úřad, v obou rychlicích už sice bylo na displeji označeno, že moje místo je obsazeno místenkou v mém případě od stanice Praha do Pardubic, ale stále to kontroloval průvodčí. Čtvrthodinové zpoždění jsme získali v rozkopaných Poříčanech, pak jsem trochu pobloudil v nábřežních parcích, ale i tak jsem dorazil do restaurace Na Poseidonu jako asi šestý. Strávil jsem tam dvě a půl hodiny, asi jako Na Břežance, jen jsem tyto lidi neviděl dva roky a ne jen týden.

Večer se dovidám o volbách, mohlo to dopadnout hůř.

● **11. října** jsem rezignoval na RUR, místo toho jsem četl povídku Ondřeje Neffa pro sbírku o genetice a Gregoru Mendelovi. Na NYPXu napsal Ivan Adamovič: *Pamětníci, sběratelé, vzpomenejte si na povídku z Interpress Magazínu, cca 60. - 70. léta, kde byla na úvodní ilustraci postava lovce, tuším, že s hlavou tygra, a šlo tam o nějaký lov (možná lidí) na nějakém ostrově? Myslím, že tam nebyl uveden autor.*

Vydal jsem se do sklepa vyhledat banánovku s Interpressem, výsledek ale za mnoho nestál, bolavá záda plus doplnění Legie.info o dvě povídky Ilji Varšavského, jednu od Dněprova (*Čin*) a *Experiment se smrtí* Roalda Dahla (tuhle buď nečtete,

nebo se nežeňte). Na tu Ivanovu povídku si ale vzpomínám, takže se zdá, že v téhle banánovce asi nejsou úplně všechny mé Interpressy (nebo jsem někdy v posledních třiceti letech někomu nějaké na chvíli půjčil).

Po čase se mi ozval mediální zástupce sponzora CKČ, už by to chtělo dodat mu Mloka 2020, kde se o něm píše.

Organizátor Bilconu Aleš Koval spadl ze schodů a způsobil si zlomeninu obratle, bude teď sešroubovaný asi jako robot Emil.

● **12. října** se s Mirkem Dvořákem domlouváme, kdy doveze Mloky 2020 do Prahy, a při té příležitosti se dovidám, že zítra jde do tisku Mlok 2021, ach jo.

● **14. října** se u nás po roce a půl zastavil redaktor vědecké rubriky Franta Houdek. Upozornil jsem ho na knihy Mariana Kechlibara, protože mají oba docela podobný přístup k historii vědy. Večer Na Břežance sedíme jinde, asi už začínají předvánoční večírky. Dorazil i minule virózní Franta Novotný.

A před 76 roky zemřel Miloslav (Miles) Breuer, Jarda Olša, jr. uspořádal o jeho životě a díle výstavu v předsálí českého konzulátu v LA. Katalog výstavy najdete na našich stránkách.

● **15. října** začínám pracovat na tomto IK. Balíček s autorskými výtisky je v Koreji, za 9 dní, to není špatné.

ComicCon Prague

● **16. října** ráno vyrážíme do dalekých Vysočan na ComicCon Prague. Místo v deset jsme dorazili po půl jedenácté, pak jsme se chvíli probíjeli přes ostrahu a jen díky pomoci Richarda Klíčníka se neztratili v hangáru, který jsme naposledy navštívili kvůli očkovaní. Já sem přišel hlavně proto, abych se trochu zorientoval v nastupující autorské generaci, takže jsem zamířil do D1 na pořad Honzy Kotouče, Zuzany Hartmanové a Vilmy Tvorba literárních světů, Miša dala přednost vědě a kosmonautice. Pak jsem chvíli tlachal s Monikou Slívou a Zuzanou Hartmanovou a pak se vrátil zase do D1 na vystoupení Michaely Merglové a Kristýny Sněgoňové *O psaní s autorkami fantastiky*. Tamtéž ve dvě odpoledne následoval pořad *Mycelium pokračuje* s Martinem Šustem a Vilmou. Bylo mi jasné, že tam už se těžko dovím něco nového, ale Vilma měla ve vlasech úžasnou korunu z hub a navíc je tak příjemné slyšet (i opakovaně), že Mycelium je už dopsané.

Ještě jsem setrval na besedě *Máme vydanou knihu, co dál*, kde Michaela Merglová, Martin Paytok, Zuzana Hartmanová a Zuzana Strachotová radili autorům, jak vydat prvotinu, zábavné mi přišlo, že když líčili, jak to bylo v jejich případě, nikdy se to neodehrálo podle nabízeného návodu. :-)

Pak jsme s Michaelou zašli na bramboračku a těstoviny a po nich na fundovanou přednášku Dušana Majera *SpaceX míří (nejen) ke kolonizaci Marsu*. Na jejím konci mi zavolal Ondřej Neff, že už dorazil, takže jsme pak až do jeho besedy o je-

ho nové knize *Ultimus* (mimořádně excelentně moderované Silvií Draky Šusterovou) procházeli atrakcemi CCP a probírali jeho povídku pro Zdeňka Pobudu.

Ondřej pak po svém pořadu musel kvůli parkování odjet a my setrvali na pořadu Kristýny Sněgoňové *Legie, rusalky i konec světa*. Zdeněk Pobuda Kristýně věnoval plakát, na kterém byla vyobrazena v jednom ze svých postapo světů

Když shrnu svá literární pozorování, tak mohu říci, že dnešní „mladí“ autoři mají perfektně zmáknuté vystupování na veřejnosti, to, k čemu došla (nebo spíš byla dohnána) Vilma, tedy třiceti roky nutnosti s někým mluvit o svém psaní, tím oni začínají.

A dobře zvládají i sebepropagaci, přestože jsem zatím od žádného z výše uvedených nedokázal dočíst ani jednu knihu do konce, po jejich vystoupení tomu dám ještě jeden pokus.

A musím pochválit Mišu Merglovou a Kristýnu Sněgoňovou za to, že vědí, že autor a spisovatel nejsou synonyma, to už je dnes vzácné.

Po deváté večer se davy rozestoupily a bylo možné si prohlédnout stánky a atrakce, už skoro na odchodu jsme potkali houfcek byvšího SF klubu Islington a pak jsme se s Richardem Klíčníkem vydali domů.

Na Romana Hrušku, přednášel o Ikarii XB1, jsme nenarazili, ale zato se mi podařilo potlačit s oběma obřadorganizátory Pavlem Renčínem a Vaškem Pravdou. Byl to docela vyčerpávající den, dva takové za sebou bych asi nedal. :-)

● **17. října** se vzpamatováváme z CCP.

● **18. října** posíláme další balíček do Koreje, nová úřednice zápasí se softwarem a musí vyplnit cenu zásilků, číselník jí nabízí zkratky různých měn, které nejsou automaticky přiřazené k zemi adresáta, a já musím volat naší přední koreanistce, jaká že je zkratka wonu, ach jo. Když to zjistíme, paní za přepážkou nejspíše hrdě vyplní kolonku cena: 0 KRW.

A robotizovaného Aleše Kovala dnes propustili domů.

● **19. října** dorazila dvoukilová kniha z Galerie Zdeňka Buriana a pak okolo druhé Mirek Dvořák. Tak do sedmi jsme probírali novinky uplynulého roku, co jsme se neviděli. Mirek byl třeba na vzpomínce na Jarka Mosteckého. Další hodinu jsem sledoval výklad o jeho novém autu Tesla. Uvnitř budí proti běžným vozům dojem holobytu, jen volant, za ním dvě páčky, dole dva pedály (třeba dvanáct skrytých reproduktorů nevidíte) a vše ostatní najdete na patnáctipalcovém dotykovém monitoru, který jako prsten vládne všem. Došlo i na ukázkou akcelerace z nuly na padesát kilometrů za jednu vteřinu. Tesla je opravdu jiná, zatímco běžné automobilky pod nátlakem vyměňují spalovací motor za elektrický, Tesla je spousta softwaru a trochu hardwaru, který jen zdálky připomíná automobil, ale jinak byl vymyšlen prakticky od základu. Vizte třeba na <https://www.youtube.com/watch?v=x00cILlD6Cw>

Zdeněk Rampas

Dobrodruh z donucení

Jakékoli návraty nejsou nikdy jednoduché. Některé mají příchuť sentimentality, jiné hořkosti... Existují ale také návraty ze zapomenutí. Otevírají se archivy a k nám se vracejí jména a osudy, o nichž jsme ani netušili, že existovaly a že nás dokonce i utvářely. Mezi takové znovuobjevené osobnosti patří i ukrajinskí umělci, které krvavé dějiny 20. století zavály do Československa. V našem případě nejprve do Prahy a pak zpět mezi Ukrajince na východ Slovenska. Řeč je o ilustrátorovi a grafikovi Jiřím Wowkovi neboli Juriji Vovkovi (1899–1961). Jeho ilustrace si zřejmě vybaví každý, koho baví dobrodružné romány, ale o jeho jméně a osudu asi neví nic.

Publicista Vladimír Prokop, který se systematicky zabývá tvorbou ilustrátorů dobrodružné literatury, zvláště Zdeňka Buriana a Gustava Kruma, se vydal po stopách Ukrajince a občana Československa, český Jiřího Wowka, ukrajinsky Jurije Vovka (dále budeme používat ukr. verzi jména). Genezi svého putování začíná slovy: „*Není snad záhadnějšího ilustrátora dobrodružné literatury než tento ukrajinský exulant, do jehož života se vryly jedny z nejdratičtějších dějinných zvrátů první poloviny 20. století. Umělcovy osudy před*

příchodem do Československa byly dlouho obestřeny různými konspiračními teoriemi, teprve v posledních letech jsou postupně zásluhou zpřístupnění archívních pramenů a soukromých sbírek poodkrývány biografické detaily a jsou rozkrývány zajímavé a překvapivé souvislosti.“ Před autorem stála jistě nesmírně zajímavá „detektivka“, a to už jen proto, že kvůli rusifikaci Ukrajinců a následné emigraci můžeme nalézt Vovkovo jméno v nejrůznějších variantách: Jurij, Jury, Jurko, Jiří, Vovk, Volkov, Volk, Wowk.

Ponecháme umělci jeho ukrajinské příjmení Vovk a podíváme se po jeho zajímavém osudu. Narodil se roku 1899 v Kyjevě do rodiny spřízněné s historikem a politikem Dmytrem Antonovycem (1877–1945), jenž od roku 1921 působil a žil v Praze. Vovkovým dědečkem byl významný ukrajinský archeolog a etnograf Fedir Vovk (1847–1918). V letech 1917 až 1919 Jurij studoval na kyjevské výtvarné akademii, posléze se ocitl v Itálii, kam zřejmě odcestoval za otcem, jenž se stal diplomatem prvního novodobého ukrajinského státu. Tam možná pokračoval ve studiu umění. Roku 1922 přichází do Československa, kde se sice zapsal na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, ale brzy přešel do pražského Ukrajinského studia výtvarných umění. Stal se členem pražské skupiny mladých ukrajinských výtvarníků Skify (Skytové), s nimiž vystavoval.

Od roku 1923 si pronajímá pokoj v bytě Milady Hladíkové (1887–1976), která vychovávala dva syny, z nichž jeden se od 50. let vyprofiloval jako skladatel Milivoj Uzelac

(1919–1988), druhým byl inženýr Sergěj Uzelac. Jejich otcem byl chorvatský malíř Milivoj Uzelac (1897–1977), který chvíli studoval v Praze a po narození druhého syna odešel natrvalo do Francie. Vovk navázal s M. Hladíkovou intimní vztah a částečně nahrazoval jejím synům otce. Fungovali s jistými výkyvy jako rodina až do Vovkovy smrti, přestože ke sňatku nikdy nedošlo.

Mezi lety 1929 až 1946 Vovk spolupracoval s významnými pražskými vydavateli jako ilustrátor dobrodružné a sci-fi literatury (Šolc a Šimáček, J. R. Vilímek, Fr. Topič, Toužimský a Moravec a další). Graficky upravoval a ilustroval české překlady historické prózy ukrajinských spisovatelů Bohdana Lepkého, Adriana Kaščenka, Ivana Franka či Vasyla Chmeljuka. Jeho ilustrace se objevily také v novinách (Rudé právo, Naše Vojsko).

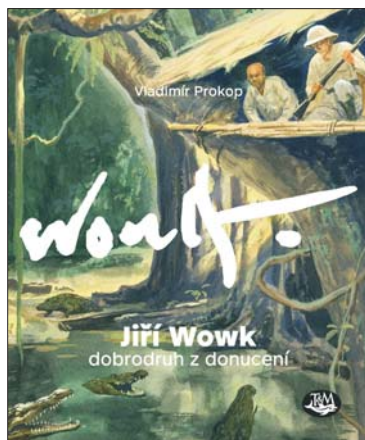
Po válce náhodně unikl násilným únosům československých občanů původem z Ruska, Běloruska a Ukrajiny, které na území republiky prováděla Rudá armáda v koordinaci se SMERŠ (sovětská vojenská kontrarozvědka). Po únorovém komunistickém puči v roce 1948 měl ilustrátor velké potíže s prokázáním totožnosti a kvůli údajnému nelegálnímu pobytu v Československu. Paradoxem je, že ho nakonec zachránil doklad z období protektorátu. Nedlouho poté se dostavily i problémy existenční, protože literární žánr, který byl Vovkovi nejbližší, se státní propagandě nehodil, byl zlikvidován a po celou dobu komunismu víceméně zakázán.

Jurij Vovk ale od 50. let našel útočiště na východním Slovensku. V Prešově ilustroval díla ukrajinských spisovatelů Slovenska – Jurka Borolyče, Fedora Ivančova, Vasil'a Zozul'áka, Fedora Lazorika, Michala Šmajdy a zároveň se věnoval portrétu. „*Wowk byl vtažen do kulturního prostředí, jež bylo sice radikálně odlišné od bohémské Prahy, ale zde se musel zásluhou rodného jazyka a mentality obyvatel cítit téměř jako doma,*“ poznamenává Vladimír Prokop.

Vovk se na počátku své výtvarné kariéry nedovedl vyprofilovat, nezařadil se do žádné ze skupin či výtvarných směrů dané doby. Pokoušel se o monumentální malbu, veduty, zátiší, scénické návrhy. Některá jeho díla se nacházejí ve Slovanské knihovně v pražském Klementinu coby součást sbírky děl ukrajinské emigrace, další obrazy, kresby a črty v Muzeu ukrajinské kultury ve Svidníku či Památníku národního písemnictví na Strahově.

Nejprve se pohyboval v okruhu emigrantských ruských a ukrajinských umělců, ale měl přátele a známé i mezi tehdejšími českými básníky a modernisty. Prošel obdobím uhranutí kabalou a hermetismem, za války se stýkal s okultisty, například též s Jiřím Arvédem Smíchovským, o němž letos vzniká film.

Finančně byl ve velké míře závislý na tzv. ruské pomocné akci (nebývalé státní podpoře emigrantů z porevolučního Rus-

ka, která na počátku počítala s tím, že se bolševický režim neudrží a Rusové, Ukrajinci a Bělorusové v emigraci se brzy do svých zemí vrátí). Jakmile bylo jasné, že Sovětský svaz nemíni zanikat a většina emigrantů již měla československé občanství, i Jurij Vovk se musel začít poohlížet po zdroji obživy. Ke konci 20. let začal nabízet své výtvarné služby pražským nakladatelům, kteří neznámému umělci svěřovali návrhy obálek literatury různých žánrů. Protože v meziválečném období došlo k výrazné poptávce po dobrodružné literatuře, nabídky na tento žánr na sebe nenechaly dlouho čekat. Zřejmě první knihou, kterou Vovk ilustroval celou, byla *Hra o království* Arthura Conana Doylea (nakl. Jos. Boše, 1928). Nejdůležitější roli na počátku Vovkova profesního života ovšem sehrálo nakl. Šolc a Šimáček, s nímž spolupracoval do roku 1935. Stal se jedním z nejvytíženějších ilustrátorů, navíc byl schopný grafik a typograf. Mezi jeho tehdejší úspěšné tituly patří romány Hala G. Evertse, Adolfa Velhartického, Léona Clifftona, Daniela Defoa a mnoha dalších.

Následně přišlo Vilímkovo nakladatelství, kterému Vovk vytrhl trn z paty, když Zd. Burian přestal ilustrovat legendární časopis Dobrodružný svět. Vovk se v žánru etabloval natolik, že začal vadit dokonce samotnému Burianovi, který nikdy Vovkův talent neuznal a považoval ho za svého epigona. Ten ho ovšem uplatňoval dále v Rebcově nakladatelství (16 knižních titulů) a u dalších nakladatelů, jak českých, tak emigrantských (přes 20 titulů). Od roku 1935 se stal vedle Buriana kmenovým ilustrátorem nakl. Toužimský a Moravec, které samo Vovka oslovilo. Ilustroval sérii *Nobody* německého spisovatele Roberta Krafta, spisy amerického westernového klasika Maxe Branda, Tarzanovy příběhy Edgara Rice Burroughse, sci-fi knihy populárního českého spisovatele J. M. Trosky, knihy o Sidovi Zd. M. Kuděje, po válce pak 3 roky ilustroval díla z edice Polnice a desítky dalších titulů.

Preferoval kresbu a grafiku před malbou, v níž si nebyl tak jistý. Jeho rukopis se stal natolik svázaný s žánrem dobrodružné literatury, že si už ani nelze představit, jak by tato „klasika“ bez Vovka vypadala. Jeho schopnost zachycení okamžiku a dobrodružného napětí udivuje čtenáře dodnes. Přes nejrůznější osobnostní peripetie (nedodržování termínů či přesného zadání) byl ve své době vyhledávaným a oblíbeným ilustrátorem.

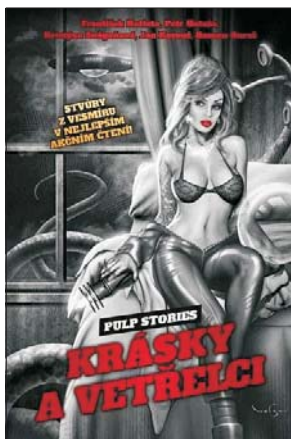
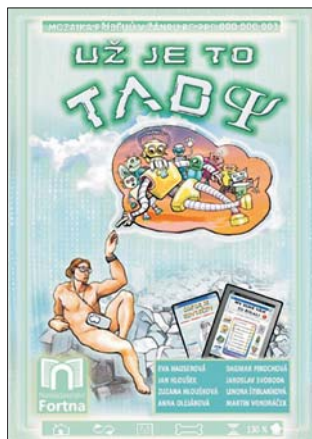
Jurij Vovk zemřel 14. listopadu 1961 v Praze. Letos uplyne 60 let od jeho smrti, a Prokopova monografie tak nabízí vyčerpávající formou dostupné informace ze života a tvorby jednoho z nejvýznamnějších českých ilustrátorů meziválečné doby a zároveň i poměrně tajemného člověka, o jehož talentu není díky ilustracím pochyb, ale o jehož osobnosti si můžeme udělat jen velmi kusý a mlhavý obrázek. Po ilustrátorovi nezustala téměř žádná korespondence, s příbuznými se nestýkal, ani o nich nemluvil, archivy nejsou v tomto ohledu nápomocné. Je možné, že ještě existují neodhalené kapitoly z Vovkova mládí a rodinného zázemí v ukrajinských či ruských archivech. Vladimír Prokop se ovšem pokusil zdařilou a čtivou formou přiblížit Vovkova osobnost, život a práci. Přestože nám Vovk jako člověk zůstává pro nedostatek informací jaksi vzdálenější, chce se věřit, že výtvarník jistě musel svoji práci mít rád a k nejpodivnějším dobrodružstvím se mohl utíkat před ne zcela klidnou dobou, v níž se odehrával jeho vlastní život.

Kniha je bohatě doprovázena reprodukcemi Vovkových děl, fotografií, portrétů, soupisů ilustrovaných knih a časopisů, obsahuje bibliografii, ale postrádá jmený rejstřík, který by jistě napomohl bibliofilům a znalcům daného žánru. Je také škoda, že korektuře uniklo několik omylů a chyb. Do kapitoly Východoslovenské probuzení, na str. 156, kde najdeme Vovkovy portréty ukrajinských spisovatelů na Slovensku Michala Šmajdy a Andreje Kuska, došlo k prohození jmen. Na mnoha místech v knize nejsou uvedeny správné přepisy jmen (např. Antonovič místo Antonovyč, Kindratovič místo Kindratovyč, Kosťantina místo Kosťantyna) a jména a názvy publikací v poznámkách pod čarou a v bibliografii (např. chudožnik místo chudožnyk, na tli Pragi místo na tli Prahy, tvorí místo tvory, Gromnickogo místo Hromnyckoho). Občas hapruje i skloňování či pravopis (Bohdana Lepkyje místo Lepkého, terra inkognita místo incognita).

Ovšem každý, kdo se aspoň trochu zajímá o českou knižní ilustraci, musí notně přivítat tuto výpravnou publikaci, která doplňuje stále ještě ne zcela probádané dějiny meziválečné emigrace v Československu. **Rita Kindlerová, Ivan Jackanin**

Vladimír Prokop, Jiří Wowk, dobrodruh z donucení, Toužimský a Moravec, Praha, 2020, 208 s., Souvislosti 2/2021

Knihy čísla

China Miéville: Král Krysa

Prvotina Chiny Miévilla sice vyšla v hororové edici *noir*, ale svým charakterem by spíše odpovídala žánru, který jsme si zvykli označovat jako *urban fantasy*. Máme zde našince, který prozatím vedl vcelku běžný život, ale který se jednou po návratu z dovolené zaplete, ani sám neví jak, do série podivných vražd. Díky tomu zjistí, že nebude tak docela tím, kým si myslí, že je, a že ani jeho město, zde je to Londýn, není takové, jaké se mu zdálo. To, co nijak nápaditému začátku zápletky dodává na osobitosti, je morbidnost: kniha je jakýmsi volným pokračováním staré legendy o krysaři z Hammelnu, takže valnou většinu dějů sledujeme z pohledu, ano, krysy.

Pro atmosféru knihy jsou určující tři transformace. Čtenářsky nejdědnější je patrně popis skrytého Londýna. Ve své době to byla složka patrně ještě zajímavější, dnes je to – už i ve fantastice – skoro samostatná a rutinně používaná kategorie „žánrových obrázků“. Autor k ní přistupuje poměrně popisně. Tím nechci říci, že zdoluhavě: spíše tak, že čtenáři umožní si prostředí vizualizovat, aby si užil, jak jím v knize opakovaně procházíme. Snad by se dalo říci, že si autor až zbytečně libuje v pochmurnostech, v jakési rokokové přeslazenosti naruby, ať už jde o množství špíny nebo zbytečného zla. Prostřední část knihy je proto i z hlediska zápletky spíš jen sledem toliko výplňových peripetií. Nicméně obě složky – vsudypřítomná špína i ornamentální zlo – autenticky vyrůstají ze zápletky, takže k příběhu patří a nakonec jsou dramaticky využity. Pomáhá také, že autor nepodléhá historicismu, beton je mu stejně dobrý jako cihly, takže ani v lyričtějších pasážích nesklouzává kniha ke kýči.

Osobně zajímavější mi ovšem přišla druhá rovina, kde dochází k prolnutí lidské a krysí psychologie. Něco podobného vyžaduje od autora kuráž i schopnosti. Způsob krysího života je pro nás až prototypově protikladný k žádoucí podobě lidského života, takže to není jen zkouška obrazotvornosti – jak by to asi vypadalo, kdyby někdo najednou začínal vnímat a cítit jako krysa? –, nesnadné je i vyhnout se povrchní bulvárnosti podobného námětu. My samozřejmě netušíme, jak krysy svoji existenci prožívají, ale v žánru „fenomenologie krysy“, tedy zprostředkování zážitku, který působí autenticky a je jen částečně antropomorfizovaný, autor uspěl velmi dobře. Přinejmenším mi často přišlo mnohem napínavější sledovat, jak se mění lidský prožitek, a čekat, kam až proměna zajde, než se nechat překvapovat peripetiemi zápletky. Přišlo mi také, že nechutnost, která plynula ze všeho napul zkaženého jídla, do příběhu zapadala mnohem ústrojněji než pochmurnost, kterou mělo vzbudit zmiňované „zbytečné“ zlo.

Nečekaná je třetí přeměna, na které je kniha postavená, totiž povstání hudby ze zvuků. Nemám k taneční hudbě z 90. let

nijak kladný vztah a zvláště *jungle*, o který v knize jde, mi ani silnou rytmizovanost ani používáním smyček a samplů není vůbec blízký. Nicméně na abstraktní úrovni, kdy je hudba popisována a nikoliv poslouchána, dokáže autor vyvolat fascinaci z tvůrčího procesu a radost z objevení správného „tváru“ výsledku nečekaně plasticky. Nejde však jen o kreativitu, drum'n'bassová hudba je v knize nositelem alternativní modernosti, a to v radikálnosti, která je pro nás v dnešní ustrašené době už ztracená, ale která vytváří silné a zajímavé napětí vůči zažitě přirozenosti (nebo alespoň známosti) příběhu o krysařovi. Ať už si o ní myslíme cokoliv, představovala tato hudba ve své době nejenom odlišný životní styl, ale i pokus o jiný vztah ke skutečnosti. A na rozdíl od podobné zkušenosti ze 60. let zužitkovala literatura tento experiment překvapivě málo.

Na poměrně komplexním emocionálním pozadí, které je utvářeno jiným prožitkem našeho vlastního vnímání, ať už města, existence nebo hudby, se začíná odvíjet příběh, který dosti věrně ctí základní fantasy šablonu: hrdina, který je odlišný, se postupně stává důležitým, aby se nakonec ukázalo, že je vyvolený. Archetypálnost příběhu znamená do určité míry také jeho průhlednost – a v knize se skutečně nedočkáme zvrátů v zápletce, které bychom dopředu alespoň netušili. China Miéville pověst o krysařovi nerozehrává znovu v jiném prostředí, jde vlastně o pokračování původního příběhu „po letech“, což je postup spíše neobvyklý. Prostor i postavy jsou také ve stavu jakési trvalé změny, třeba i u tak zažité role, jako je policejní vyšetřovatel, se neustále posouvá jak jeho funkce v příběhu, tak náš dojem z ní. Jinak řečeno, zpracování knihy je dostatečně zajímavé, aby nás dokázalo do čtení úspěšně vtáhnout navzdory předvídatelnosti zápletky. Možná by se dalo říci, že autor se neřídí „duchem“ fantasy, i když dodržuje její „pravidla“, a je to právě jakási literární nepředvídatelnost, co knize dodává napínavosti.

Podobně jako kniha atmosférou osciluje mezi fantasy, noírem, detektivkou a hororem, je také částečně nekonzistentní po věcné stránce, při lineárním pohledu občas něco nedává úplně smysl. Nejrušivější je však nevyváženost jednotlivých prvků vůči sobě, zvláště antagonist je – ne pro potřeby příběhu, ale v kontextu jeho světa – příliš silný, jeho síla je navíc izolovaná, neproporční vůči schopnostem ostatních, což je dlouhodobě obtížně představitelné. V „mytologickém“ příběhu to není úplně nepřipadné, ale my jako moderní čtenáři vnímáme kontext jinak. V řadě případů také při rozvíjení nového motivu dostane vyvolání emoce (rozumí se, že negativní) přednost před rozvinutím zápletky, což mi časem přišlo protivné. Chci tím říci, že kniha je do určité míry parciální: jde spíše o experiment než o plně autonomní příběh.

Na druhou stranu jde o jeden z nejpropracovanějších pokusů o spojení „starého“ a „nového“. Krysař si v knize dokáže zachovat svoji magickou podstatu, navíc jsme svědky klasické, velmi archaické konfliktní situace. Ale k vyřešení „mýtického“ problému nejenže použije dosti nápaditý postup, který je nemožný bez moderní technologie, je navíc v moderním světě schopen moderně myslet, aniž by přestal budit onen magický dojem. V tom je autorův experiment stejně neobvyklý jako úspěšný, takže jsem mu rád odpustil občasně věcné rozpory. Jednotčím činidlem je nakonec atmosféra, a tu dokáže China Miéville vyvolávat prostředky až básnickými, utkvělo mi několik moderně kouzelných metafor jako „zvuk bazénu“ nebo „kabela dopravních značek“. Myslím, že podobně silné evokace dokázal ve fantastice používat už jen Robert Holdstock („náhlý vzlet ptáků“).

Nabízí se otázka, zda se z úspěšné modernizace mýtu a výrazné emocionální soudržnosti podařilo nakonec vybudovat i nějakou existenciální syntézu „starého“ a „nového“, což bylo v době vzniku knihy i poměrně aktuální téma. Kniha obsahuje ještě jednu nenápadnou rovinu, kterou bych označil jako politickou. Zjevně se projevuje jen v jedné anarchistické scéně na konci knihy, kterou lze snadno vnímat jen jako vtip. Ale ve skutečnosti sahá mnohem hlouběji – až k autorovu marxistickému přesvědčení, že neexistuje nic jako autorita, že vláda je nutně totéž, co moc. Vysvětluje to podivný paradox: Autor vynaložil opravdu velké úsilí a nebyvalou dávku vynalézavosti, aby nám představil komplexní svět, který je věrohodně odlišný od naší běžné zkušenosti. Když však dojde na závěrečný dramatický střet, nezáleží vůbec na důvtipu, charakteru nebo spolupráci, vše se zredukuje na násilí, na střet dvou schopností získat silou nadvládu.

I když nám *Král krysa* nakonec předkládá syntézu, kdy je hlavní hrdina schopný žít jak ve světě lidí tak ve světě krys, je to řešení jen technické, předstírané, jakkoliv nám kniha tvrdí opak. Ve skutečnosti došlo k jakési dekonstrukci mýtu, k úplnému odmítnutí starého. Závěr je dokonce až jakási apoteóza silného mladého muže – docela by mě zajímalo, jak na svoji prvotinu hledí autor nyní, kdy došlo k naprostému převrácení toho, co znamená „úspěch“, čímž se jeho bezstarostně anarchistický postoj dostal na stranu nejhorší reakce. Z literárního hlediska autorovo přesvědčení, že morální postoj je jen jiná forma násilí, znamená, že ve finále knihy vyprávění poněkud zaostává za poetikou. Spojení mýtu, hudby a techniky umožnilo vymyslet pointu, která mi přijde skoro geniální, ale její podání je zdoulhavé, polopatické a neelegantní, protože autor si ve své prvotině ještě neumí představit, že by duchovní nebylo jen trpnou nadstavbou fyzického.

I přes tuto závěrečnou výhradu platí, že jde ve fantastice o velmi originálně a netriviálně vystavěnou knihu, která je úvodnímu zdání *urban fantasy* stejně vzdálená jako inzerované *noir* poetice. Zdá se mi, že trvalým východiskem a motivem Miévillových knih je princip *duality*. Náznaky se vyskytují už zde: jak kombinace lidské a krysí existence, tak spojení magické krysařovy hudby se strojově vytvářeným a reprodukováným *jungle* jsou v kontextu jeho budoucí tvorby prvky velmi charakteristické.

Jde však spíše o hru s protiklady než o příklady plnohodnotné duality. Stojí možná za povšimnutí, že většina následujících knih už se odehrává ve zcela fiktivním prostředí, které autorovi umožňuje protiklady vytvářející dualitu podstatně více vyhrotil, jako třeba v románu *Město & město*, a v některých případech i pevně zabudovat do světa samotného, jako třeba v *Ambasádově*. V *Králi Krysovi* respektuje místo a čas, kde se příběh odehrává, což způsobí, že i vyústění knihy je smířlivější.

Ať už je totiž autorovo hodnocení společnosti jakékoliv a ať už si o jeho metodě vyřešení závěrečného konfliktu myslím cokoliv, jeho hrdina má skutečnou naději, že by mohl do určité míry žít v obou paralelních prostředích, kam se cítí náležet. I když autor potíží se syntézou protikladných prvků v závěru knihy vlastně obchází, nehodlám si stěžovat příliš vehementně. Krátký návrat do doby, kdy jsme si mysleli, že máme *přirozeně* naději, byl příjemný. Možná že všeho nejlépe se mu totiž v pasážích spojených s hudbou podařilo zachytit něco ze specifické podstaty 90. let. Byla to vskutku záračná doba, protože – považte – dokonce i jinak radikálního marxistu pohnula k tomu, aby na chvíli připustil, že svět nemusí být jen beznadějně bezútěšné místo, k němuž je nutné stavět se nesmlouvavě. Já jsem tu dobu zažil a neřeknu proti ní křivého slova. Tehdy se totiž zdálo, že bychom se jakéhosi nového způsobu existence na světě mohli dobrat. A jsem rád, že o tom zůstalo alespoň metaforické svědectví, které představuje tato kniha.

Jiří Grunt

Odposlechnuto

Nemám vůbec nic proti politicky korektním lidem. Někteří moji nejlepší kamarádi jsou politicky korektní. Tahle „PC policie“, jak se jim říká, je zásadní a nezbytnou součástí komediálního ekosystému. Potřebujeme lidi, kteří nám nakreslí čáru v písku – abychom věděli, jakou čáru máme překročit, když vyprávíme vtip.

Hugleikur Dagsson

Tisková zpráva: MŠMT s velkým znepokojením vyslechlo důkazy, které přinesla Apolena Rychlíková o tom, že Karel H. Mácha byl sexuální predátor a opakovaně provozoval sex se ženami bez jejich explicitního souhlasu. Jeho dílo na základě toho vyřazujeme z rámcových vzdělávacích programů.

SpeGZ (24+/43-)

Říká Dežo synovi: „Nebud' smutnej, když se spolužáci ve škole vytahujou, co všecko doma maj... radši si zapamatuj, kde kdo bydlí!“

Skrp09 (63+/9-)

Nevím, co se bude dít, až poradce pro rovnost a rozmanitost Skotské fotbalové asociace Bartley zjistí, že oblíbenou hrou českých dětí je Černý Petr a že podstatou hry je to, že ho nikdo nechce.

Roenick (88+/4-)

Povšimněte si poměru kladných a záporných ohlasů, zjevně blok korektníků není tak monolitní, jak vypadá. Převaha mínusků u Máchy je mi záhadou, možná to minuskovali lidé, kteří nepochopili, že jde zatím jen o vtip.

ZR

Politika Petera Thiela

Způsob, jakým Peter Thiel překonává propast mezi libertariánstvím a nacionalismem, naznačuje směřování naší ideologické budoucnosti.

Třiapadesátiletý podnikatel se stal pravděpodobně nejznámějším zakladatelem společnosti PayPal, ale v zákulisí, a stále častěji i mimo něj, využívá Thiel svého postavení k ovlivňování světové politiky.

Na rozdíl od drtivé většiny představitelů Silicon Valley patří Thiel k politicky pravicově smýšlejícím lidem. Ideologická homogenita Silicon Valley někdy bývá přeceňována, i když jen velmi málo. Zpočátku se zdálo, jako by se toto místo povýšilo nad politiku, nebo možná stálo zcela mimo ni. Zraky tamních podnikatelů se upíraly k budoucnosti, a ne k malichernému politickému soupeření ve Washingtonu. A přestože by se před ní rádi schovali, politika tu byla přítomna odjakživa. Počátky Silicon Valley totiž byly svázané s armádou, protože byly závislé na vládních zakázkách, podobně jako většina ekonomiky jižní Kalifornie. Na rozdíl od mýtů o tamním podnikání, totiž představy, že Kaliforniáné vždy patřili k nejprogresivnějším inovátorům na světě, byla totiž Kalifornie odjakživa pevně přisátá k životadárnému prsu státní administrativy. V poválečném období konjunktury Silicon Valley vzkvétalo díky paranoie zrozené během Studené války, přičemž největším zaměstnavatelem v regionu byla po téměř tři desetiletí společnost Lockheed. Teprve později, někdy v osmdesátých letech, kdy se zrodila éra osobních počítačů, začal ekonomickému životu Údolí doopravdy královat křemík.

To odstartovalo první fázi politického života Silicon Valley. Šlo o období plné optimismu, pokrokového myšlení a všeobecné apolitičnosti. Něco mezi hipisáckým kultem osobnosti Steva Jobse a klasickým, kapitalistickým Silicon Valley z dob Studené války. V čele stáli libertariáni – zastánci svobody a skeptici vůči velkým vládním kontraktům; nikdy však nebyli až přespříliš libertariánští. Jak se píše v článku uveřejněném v časopise WIREd v roce 1995, „relativně nepopsané plátno Sítě podnítilo vizionáře a nadšence, aby na ně promítli své představy o novém politickém uspořádání a dali je do vínku rodící se technologické kultuře.“ Nástup internetu byl šancí pro nové myšlenky a Silicon Valley je skrze svou svébytnou politiku přijalo. Koneckonců, ačkoli byly počátky internetu financovány vládou, jednalo se o nejbližší možnou libertariánskou utopii: neregulovanou virtuální anarchii.

Právě tehdy vstoupil do Silicon Valley Peter Thiel a již tenkrát stál tak trochu stranou. Jako syn německých přistěhovalců totiž nepatřil k typickým zázračným dětem z Valley. Zaprvé se příliš nezajímal o počítače. Nikdy to nebyl vášnivý nadšenec nebo hračka jako mnozí z pozdějších velkých hráčů technologického průmyslu. Thiel byl zkrátka ambiciózní mladý muž, který toužil po penězích a moci. Za druhé, svým smýšlením se řadil mezi konzervativce, což bylo i v tolerantnějším Valley velmi neobvyklé. Během studií na univerzitě se Thiel podílel na založení otevřeně konzervativních novin The Stanford Review a také se zapojil do kulturních válek, které probíhaly na univer-

zitní půdě v devadesátých letech 20. století (ve srovnání s dnešními drsnými střety se zdá, že šlo spíše o naivní potyčky).

V roce 2002 Thiel prodal svou službu PayPal společnosti eBay za 1,5 miliardy dolarů a podnikl první kroky k tomu, aby z Valley odešel. Stalo se to právě v době, kdy se zdejší svět začal dramaticky měnit. Zřídil hedgeový fond, byl jedním z prvních externích investorů ve společnosti Facebook a založil společnost Palantir (pojmenovanou podle bájného kamene z Pána prstenů), která pro americkou vládu vyvíjí protiteroristický software. Thiel dokázal do roku 2016 udělat spoustu práce a měl skvělé výsledky, ale do značné míry se držel v ústraní. Hromadil majetek a vliv a příležitostně veřejně vystupoval proti převládajícím všeobecným názorům.

V Silicon Valley mezitím probíhala revoluce. Několik společností, včetně Googlu, Facebooku a Twitteru, pomalu získávalo stále větší kontrolu nad každodenním životem svých uživatelů. Nešlo jen o to, že jsme všichni začali trávit více času na internetu, i když tomu tak skutečně bylo; tyto společnosti se totiž rozhodly získat nad námi ještě větší kontrolu. Prostřednictvím algoritmů a cenzury omezovaly nebo přizpůsobovaly to, co jsme mohli na internetu zobrazit. V důsledku měnící se dynamiky v prostředí Silicon Valley získaly tyto firmy také větší moc nad našimi životy.

Prvním skutečným mezníkem bylo vítězství Baracka Obamy v prezidentských volbách v roce 2008, které nastartovalo novou vlnu levicového technooptimismu. Staré rebelské libertariánství bylo pryč a na scénu nastoupilo Obamovo heslo Naděje a změna. Silicon Valley si vytvořilo neuvěřitelně úzké vazby na administrativu Bílého domu i na Demokratickou stranu jako celek. Avšak jedna společnost se těšila větší přízni než ostatní. Google a jeho dceřiné společnosti se během Obamových dvou funkčních období zúčastnily nejméně 427 jednání v Bílém domě. Mezi oběma stranami také došlo k rozsáhlé výměně pracovních pozic: celkem se přesunulo z administrativy do Googlu nebo naopak 252 lidí. Druhým klíčovým momentem byly prezidentské volby v roce 2016 a vítězství Donalda Trumpa. V důsledku toho se situace v Silicon Valley vyhroutil a podle slov Marka Zuckerberga se z něj stalo „extrémně levicově orientované místo“. A přibližně ve stejné době se Thiel začal projevovat jako politický aktivista a jeho názory se staly jakousi protiváhou radikálnímu progresivismu Silicon Valley.

Thiel vyjadřoval své politické názory nejen veřejnými prohlášeními, ale také svými činy. Napsal několik článků a kapitol v knihách a věnoval spoustu peněz (republikánským) politickým kandidátům. Mnohem důležitější však je, že Thiel napsal i knihu – *Zero to One*, která se stala bestsellerem a byla přeložena do několika jazyků. Na první pohled se jedná o typickou knížku do letadla, která radí pravidelným cestujícím, jak uspět v podnikání. Ve skutečnosti však tato kniha přináší mnohem víc. Představuje totiž nejtrefnější shrnutí Thielovy politické filosofie. Jejím ústředním tématem je způsob, jak přejít od 0 k 1. Úspěšný podnikatel se totiž musí pohybovat od nuly k jednič-

ce, aby z něho vytvořil něco. Na druhou stranu, mnoho neúspěšných podnikatelů přelétává od jedné věci k mnoha jiným. Rozšiřují své aktivity nebo nabízejí trochu jiné produkty. Thiel je přesvědčený, že technologie představuje příklad aplikovaného konceptu „od 0 k 1“, zatímco globalizace od jedné věci k mnoha. Technologie vytváří, globalizace jen kopíruje a násobí.

Thiel je hluboce znepokojen procesem technologické stagnace a naším opakovaným selháním, kdy se jako společnost nedokážeme dále vyvíjet, tedy pohybovat se od 0 k 1. Jeden z jeho slavných výroků zní: „Slibovali nám létající auta, ale dostali jsme jen 140 znaků.“ Jde o narážku na Twitter a omezení počtu znaků pro tweety na 140. V roce 2018 Twitter představil radikální změnu a zdvojnásobil počet znaků na 280. Zdá se, jako by i softwaroví giganti postupně ustrnuli. Přestože je Thielův výrok vtipný, obsahuje pověstné zrno pravdy – pokrok skutečně ustrnul na mrtvém bodě. Tedy minimálně v té oblasti, již Thiel nazývá „světem atomů“, ale jak vidíme, k zastavení pokroku došlo i ve „světě bitů“. Společnost, jejíž nejinteligentnější členové odcházejí pracovat do Silicon Valley pro firmy, které devastují náš politický systém a vyvolávají v nás duševní choroby, není zdravou společností.

Thielovy obavy mají i globální rozměr, neboť je hluboce znepokojen vzestupem Číny a rizikem, že by mohla sesadit Spojené státy z pozice největší supervelmoci. Ve své knize předkládá čtyři možné koncepty, jak přistupovat k budoucnosti. Můžete být optimisté nebo pesimisté a své názory, ať už optimistické, nebo pesimistické, můžete zastávat určitým (definitivním) nebo neurčitým způsobem. V současné Evropě převládá neurčitá pesimistická představa o naší budoucnosti. Prognózy jsou špatné, protože naše společnost je již za zenitem a my s tím nemůžeme nic dělat. Jen si vzpomeňte na Michela Houellebecqa. Ve Spojených státech dosud panuje neurčitě optimistické smýšlení. Budoucnost bude fajn (i když pro to nic neděláme). Číňany Thiel naopak pokládá za definitivně pesimistický národ. Komunistická strana Číny sice zveřejňuje propagandistická prohlášení o své skvělé zemi, ale nejvíce pochybností o tom, zda dokáže předstihnout Spojené státy, panuje právě v Číně. Komunistická strana Číny si uvědomuje blížící se demografickou katastrofu. Je si dobře vědoma toho, že její rychlý hospodářský růst pouze zakrývá skutečné potíže Číny a neřeší jejich reálnou podstatu. Čína proto plánuje budoucnost, o níž ví, že bude špatná. A konečně je tu určitý optimismus – názor, který převažoval ve Spojených státech v padesátých a šedesátých letech 20. století. Tehdy země hleděla do budoucnosti s optimismem a měla velké plány a projekty – budoucnost měla promyšlenou. V současnosti se velká americká města potýkají s kriminalitou a obrovskou chudobou

a situace vypadá celkově beznadějně a nikdo neví, jak to napravit.

V roce 2016 dal Thiel své politické názory jasně najevo. Jako zastánce protikladných názorů založil svou kariéru na intuitivních a nepopulárních rozhodnutích, a proto se tehdy rozhodl podpořit kandidaturu Donalda Trumpa. V daném roce mu věnoval 1,25 milionu dolarů a pronesl projev na sjezdu Republikánské strany. V něm zopakoval řadu stejných myšlenek, jako když prohlásil, že „když jsem byl malý, probíhala zuřivá debata o tom, jak porazit Sovětský svaz. A my jsme vyhráli. Ale nyní se nám snaží namluvit, že hlavním tématem by mělo být to, kdo bude používat který záchod. Odvádí tím pozornost od našich skutečných problémů. Koho to zajímá?“ Thiel se také zapsal do historie slovy: „Jsem hrdý na to, že jsem gay. Jsem hrdý na to, že jsem republikán. Ale především jsem hrdý na to, že jsem Američan.“ K překvapení mnohých mu tehdy publikum zatleskalo vestoje.

Trump vyhrál volby a Thiel byl jmenován do prezidentského týmu, který připravoval předání moci. Jeho návrhy na obsazení Trumpova kabinetu však byly odmítnuty jako příliš „výstřední“; na nejvyšší vědecký post v administrativě chtěl totiž dosadit skeptika vůči globálnímu oteplování. Jeho vliv na prezidenta postupně slábl, zvláště když byl donucen odstoupit Steve Bannon, který byl Thielovou hlavní spojkou. Thiel podporoval Trumpa i během voleb v roce 2020, i když zdaleka ne tak veřejně. Trump prohrál a Thiel tak přišel o zbylý vliv na prezidentský úřad.

Jak jsem již zdůraznil, je Thiel posedlý myšlenkami na budoucnost. Je vášnivým čtenářem science fiction a investuje do nejruznějších futuristických technologií, od metod, jak zabránit stárnutí, jako jsou transfuze krve mladých jedinců a kryogenika, až po seasteading, což je projekt na vybudování nezávislých, neregulovaných, plovoucích národů. Kromě toho se ale zajímá i o budoucnost politiky. Pomalu, ale jistě se zasazuje o to, aby se jeho ideologie, chcete-li thielismus, stala dominujícím prvkem Republikánské strany. Thiel nejen pravidelně poskytuje finanční dary mnoha politickým kandidátům, ale rozhodl se, že nastal čas, aby investoval i do budoucnosti politické filosofie.

Ještě během studií na Stanfordu navázal blízké přátelství s francouzským filozofem René Girardem. Girard byl konzervativní křesťan a stejně jako Thiel patřil na Stanfordu spíše k outsiderům, ale jeho myšlenky Thiela hluboce ovlivnily. Girard rozvinul teorii mimetické rivality. Podle něj se lidé učí všemu, včetně svých tužeb, skrze napodobování. Naše tužby (např. touha po určitém sexuálním partnerovi) nejsou nezávislé, ale naučili jsme se je od ostatních (toužíme po určité osobě, protože po ní touží ostatní). Tyto mimetické touhy způsobují ve společnosti konflikty, které lze podle Girarda vyřešit pouze prostřednictvím

mechanismu obětího beránka, tedy vyloučením „někoho odlišného“ ze společnosti. Girardovy teorie jsou velmi komplexní, ale v zásadě konzervativní, vykreslují obraz násilného světa, v jehož středu stojí nedokonalý člověk.

Na Stanfordu, ale i později, Thiela ovlivnili dva němečtí konzervativní filozofové: Carl Schmitt a Leo Strauss. Schmitt byl znám jako „korunní právník Třetí říše“. Byl to neotřesitelný nacist, zarytý katolík, ale také génius, jehož myšlenky ovlivnily jak levice, tak pravici. Stejně jako Girard i Schmitt vnímal klíčovou roli, kterou v lidských dějinách sehrály konflikty. Úhelným kamenem politiky je, podle Schmitta, rozdíl mezi přítelem a nepřítelem. Sám uvedl: „Řekni mi, kdo je tvůj nepřítel, a já ti řeknu, kdo jsi ty.“ Stal se tak kupodivu filosofem naší současnosti. Schmittovo rozlišování mezi přítelem a nepřítelem je velmi dobře patrné především v dobách, kdy panuje populismus a polarizace společnosti na zkorumpované elity a čistý lid. Je přesvědčený, že právě ono rozlišování mezi přítelem a nepřítelem je důvodem, proč nakonec liberalismus nemůže fungovat. Liberalismus totiž chce toto rozdělování smazat a nahradit ho tolerancí, což ale není prostě možné. Ve své esejí „Straussův moment“, kterou reagoval na útoky z 11. září, Thiel Schmitta přímo citoval. Citoval také Strausse, který inspiroval i název jeho eseje.

Jedním z hlavních konceptů Straussových myšlenek je to, čemu se často říká „Straussovské čtení“. Leo Strauss pečlivě analyzoval politické texty, počínaje Platónem a konče Machiavellim, a vyslovil teorii, že tyto texty obsahují skryté významy. Existují v nich samozřejmě myšlenky zjevné, které jsou dostupné všem; ale také esoterická, chcete-li skrytá, sdělení, jež odkryjí pouze ti, kteří po nich pátrají. Strauss se domníval, že filozofové často ukrývali své skutečné záměry, protože jejich myšlenky byly příliš nebezpečné na to, aby byly sděleny širokým masám. Byl přesvědčený, že pečlivým způsobem psaní a používáním nejrůznějších jazykových nástrojů, jako například hyperboly a zkratk, se filozofové mohli uchránit před pronásledováním a v některých případech ochránit i celou společnost. Sám byl přesvědčen o pravdě, byť tabuizované, následujícího tvrzení: „Amerika vděčí za svou velikost nejen tomu, že se tradičně pevně drží zásad svobody a spravedlnosti, ale také tomu, že se od nich občas odkloní.“ A s tímto názorem se ztotožňuje i Thiel. V souvislosti s válkou proti terorismu uvádí: „Namísto Organizace spojených národů, kde probíhají nekončící a bezvýsledné parlamentní debaty, které připomínají Shakespearovské příběhy vyprávěné idioty, bychom se měli přiklonit k projektu Echelon, tedy tajné koordinaci světových zpravodajských služeb, jakožto ke skutečnému prostředku pro nastolení globálního Pax Americana.“ Je zřejmé, že se Thielova snaha odklonit se od liberalismu v zájmu dosažení lepších výsledků týká i politiky vůči Číně, kde obhajoval zavedení obchodních cel a podporoval americké společnosti, které se od této země distancují.

Jeho vlastní znalost antiliberalní politické filozofie ho podnítila k pokračování jeho aktivit. Sponzoroval pořádání nejrůznějších konferencí a poskytl finanční prostředky na rozjezd softwarové firmy Urbit, kterou založil Curtis Yarvin. Yarvin se zabývá politickou teorií, své názory publikuje pod pseudonymem

Mencius Moldbug a je zakladatelem novoreakčního hnutí nazvaného Temné osvícenství (*Dark Enlightenment*). Novoreakcionáři odmítají liberalismus a přiklánějí se na stranu autoritářského státu, nejlépe pak v podobě monarchie nebo nějakého srovnatelného systému. Pro novoreakcionáře jsou svoboda a demokracie dva neslučitelné koncepty, což je ostatně i tvrzení, které vyslovil sám Thiel. Ačkoli sympatizují s libertarianismem, považují ho za neuskutečnitelný z důvodu jeho podpory demokracie, která ve výsledku zapříčiní jeho vlastní zánik. Novoreakcionáři jsou často hyperkapitalisté a jsou také spojováni s rasismem, fašismem a hnutím alt-right. Přesto se Thiel nechal některými jejich myšlenkami inspirovat a podporoval je. Ve své knize *Zero to One* uvádí, že úspěšné start-upy jsou vlastně monarchiemi – neexistuje v nich demokracie, protože zde rozhoduje jeden vůdce. Yarvin tento názor dále rozvíjí a tvrdí, že monarchie představuje úspěšné státní zřízení a že stát by měl být řízen stejně jako start-up. Zřejmě žertem Yarvin navrhl Elona Muska jako ideálního amerického panovníka. Thiel ho pozval na svou oslavu výsledku voleb v roce 2016 a Yarvin se svým známým svěřil, že Thiel je „plně osvícený“ a ztotožňuje se s jeho myšlenkami. Novoreakcionáři sice představují okrajovou ideologii, která se asi pouze těžko prosadí, protože je příliš úzce propojena se specifickým viděním světa a státní administrativy ze strany Silicon Valley a pohrdáním demokracií. Na druhou stranu však Thielova angažovanost v této oblasti představuje důležitý důkaz jeho narůstajícího radikalismu, pokud jde o řešení amerických problémů.

Thielismus představuje rodící se ideologii – směsici vlivů a myšlenek, která však nemá skutečné ukotvení. To se však pravděpodobně změní. Nepokoje v americkém Kongresu jasně ukázaly, že americká demokracie není tak stabilní, jak se mohlo na první pohled zdát. Yarvin dokonce na svém blogu publikoval příspěvek o možnosti zrození „amerického Césara“. Thielismus může této křehkosti využít. V nadcházejících volbách, ke kterým dojde v roce 2022, v polovině prezidentského mandátu, bude Thiel nepochybně finančně podporovat kandidáty stejným způsobem jako doposud, ale tentokrát tak trochu jinak. Dlouhodobě podporuje J. D. Vance, autora bestselleru *Hillbilly Elegy* (Americká elegie; podle kterého společnost Netflix natočila i film), který se ve státě Ohio uchází o křeslo senátora. Vance je nefalšovaný populist, který vzešel z dělnického prostředí, podporuje omezování technologických společností a tvrdý postoj vůči Číně. V minulosti byl, mimo jiné, také zaměstnancem jednoho z Thielových hedgeových fondů. V Arizoně kandiduje do Senátu Blake Masters, kterému Thiel věnoval na kampaň 10 milionů dolarů. Masters se velmi výrazným způsobem vymezuje proti velkým technologickým firmám a proti imigraci. Kromě toho se autorsky podílel na knize *Zero to One*. Pokud tyto kandidáti zvítězí, a to není vyloučeno, získá tím thielismus konkrétní politické zastoupení. V Republikánské straně, která se v současné době vzpamatovává z porážky a zmítá se vnitrostranickým bojem o moc, tak má thielismus reálnou šanci na vítězství. A to znamená, že existuje reálná možnost, že ukončí i období americké stagnace.

Petr Svoreň, jr.

Bondovky jako chabá science fiction (dokončení)

Upadání série filmů o Jamesi Bondovi v sedmdesátých letech se studio zprvu pokoušelo brzdit právě zintenzivněním sci-fi šablony: ve filmech *Špión, který mě miloval* (1977) a *Moonraker* (1979). Flemingově dikci se tím ovšem diametrálně vzdáli-li a premiéry doplnily jako další důkaz téhož knižní verze od jejich scenáristy Christophera Wooda. Nic naplat, od původních Flemingových předloh se liší značně.

Tristiňtaky proto, že zfilmování svého slabšího románu *Špión, který mě miloval* Fleming výslovně zakázal. Na to kašlali, název jednoduše přifařili ke zbrusu novému příběhu. Píkle v něm zde kuje zločinný loďař. Jde rovnou o nukleární likvidaci jak Moskvy, tak i New Yorku. K tomuto účelu zbudoval na pontonech podmořské město „Atlantis“. Vypadá jako 200 metrů vysoký krab (aluze na pavoučí obludu z televizního seriálu *Wild Wild West*) a gigapavoukovec popotahuje padoušský loďař po oceánech tankerem Liparus, který lapidárně řečeno žere ponorky. Ponorky veškerých mocností. Pro změnu je tak obdobou Dahlova kosmického hloutouna (*Žijem jenom dvakrát*), ale již pirátské jachty z *Thunderballu*.

Film má naštěstí víc udělatek a obobjivelný automobil Lotus Esprit se tu zloduchové snaží transformovat ve šrot raketově poháněným, dálkově ovládaným postranním vozíkem záluďného motocyklu. Sajdkára je naplněna trřavinou a oddělitelná; taky že se odtrhne, ale Esprit jí s espritem unikne. Opět se tak dokazuje, proč si zasluhuje přezdívkou Vlhká Nellie.

Vybaven je nejen sebedestrukčním systémem (za žádných okolností nesmí padnout do rukou nepřátel), ale i párem periskopů, vražednou baterií šesti podmořských, tepelně naváděných raketometů (dva chrlí omračující granáty), harpunami (na padesátimetrových lanech) a střelami země-vzduch naváděnými radarem. Zadním okénkem je lze odpálit i zpod mořské hladiny (voda-vzduch), přičemž auto může sestoupit do neskutečné hloubky sto třicet metrů. Má tam kyslík na dvě hodiny a je ovládáno dvěma páry protiběžných lodních šroubů napojených na čtyři pomocné elektromotory napájené z akumulátorů. Pro případ utkání s ponorkou má minomet, který chrlí přísavné nálože. Pokud uhání to půvabné monstrum silnicí, může navíc zalepit čelní skla pronásledovatelů tekutým cementem. Dvě trysky pod sklopnou SPZ jsou i chrlič inkoustu. Ten se hodí pod vodu: oslepí vás jako mrak ze žláz chobotnice. Před okna vozu lze vysunout pancéřové desky, a když se mu svého času u nás odvážně věnoval normalizační *Svět motorů*, měl jsem tu stránku či dvojs stránku za hotový zázrak. Zpětně mi ovšem přijde smutné, s jakou samozřejmostí jsem jako kluk přijímal fakt, že tyhle filmy ni-

kdy nespatřím. To ještě neexistovalo ani video a cesta na Západ mi rovněž nehrozila. Takže text a obrázky *Světa motorů* generovaly ohledně bondovek takřka vše, přičemž zbytek pro mě tvořila jakási dvoustrana z jiného, tak o deset let staršího časopisu. Ten ale spolužák nechťel dát z ruky. Jak jen jsem to bral odevzdaně. Jak jen houpě. Přece to bylo možné ofotit, že ano! I co. O to víc jsem snil.

Také *Špión, který mě miloval* byl původně romantický Flemingův sen. Oproti němu film přitvrdil. Jako vynález využívá Bond i speciální vodní skútr a prvně potká dvoumetrového zabijáka Čelisti alias gentlemana ve formě parodie na Frankensteinovo monstrum.

To, pravda, nikdy nedisponovalo chrupelem z oceli. *Jaws* takový má a vyřídí jím žraloka v jeho přirozeném prostředí. V dalším filmu překousne i nosný kabel lanovky v Riu. Překvapivě proto, že se stává Bondovým spojencem. 007 mu začne imponovat a mimochodem, úplně obdobný psychologický přerod pak jeho představiteli Richardu Kielovi přisoudil režisér Clint Eastwood ve westernu *Bledý jezdec* (1985).

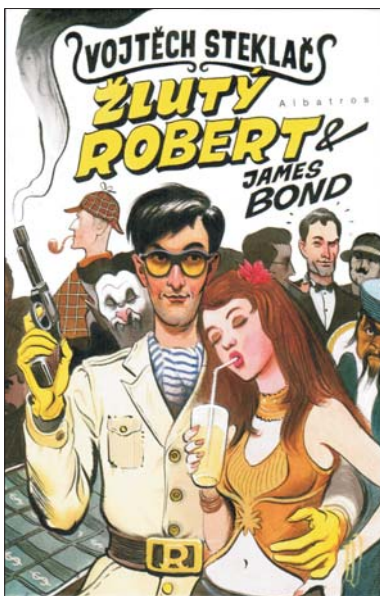
Román *Moonraker* by možné šlo přeložit i *Lunoškrab*, ale kdyby ho napsal Terry Pratchet. Kniha se jmenuje podle letadla,

ale film dělá vše nově, tady jde rovnou o raketoplán NASA unesený miliardářem Draxem.

Aby science fiction nebylo moc, navštívíme s Bondem i Benátky a 007 nás vozi po laguně i kanálech. „Vynalezne“ dokonce zkratku, díky které v gondole překonáme náměstí Svätého Marka, a jeho luzná kolegyně ze CIA je vybavena vysílačkou zabudovanou do kabelky. Kdesi v hlubinách Amazonie udolá Bond anakondou díky dalšímu vynálezu, který si objevte sami.

Moonraker uspěl, ale je to věru zvláštní snímek. A ještě divnější bondovka. Hemž se překvapivě odkazy i na filmy úplně jiných žánrů (*Casablanca*, *Sedm statečných*, *Vesmírná odyssea*) a z *Blízkých setkání třetího druhu* přejímá už klasickou melodii číselného kódu! Nato končí jako ryze technologická sci-fi, i když za blikotu laserových samopalů (*Hvězdné války*). „Ta paprskometná přestřelka ve volném prostoru je v rámci žánru unikát,“ upozornil už Ondřej Neff v *Encyklopedii fantastického filmu*. Ale ještě do obří kosmické stanice na orbitě. Je vybavena odstřihovačem radarů a napěchována padesáti skleněnými kontejnery v podobě prazvláštních mnohostěnů. Uvnitř je tekutý nervový plyn.

„Vyhladím lidstvo, nahradím je vlastní superrasou,“ plánuje mrzce Drax a dotyčný jed skutečně působí výhradně na lidi. Je totiž vyroben z pylu jisté bravurně vyšlechtěné černé orchideje způsobující neplodnost. „A vylepšil jsem ty její vlastnosti,“ ho-

ledbá se Drax s ďábelským chechtotem, dokud ho Bond neeliminuje šipkou ze své zápěstní zbraně.

Velmi důvěrné (1981) byla první bondovka ne podle románu, nýbrž na podkladě Flemingovy povídky. Překládat její název *Jen pro tvé oči* je školácká chyba, ale ne zase taková. Není to tak hloupé, jak by se mohlo zdát před zhlédnutím filmu, který v mnohém navazuje na *V tajných službách Jehoho Veličerstva*. A vynálezy?

Atak je stroj, jenž zaměří nízkofrekvenčním signálem i flotilu ponorek, přičemž jim přeorientuje střely. Než by ale Bond nechal cokoli podobného spárům KGB, radši *Atak* bohorovně pustí do propasti pod řeckým klášterem Svatého Cyrila.

Je zvláštní, že partnerkou Rogera Moora tu byla choť Pierce Brosnana Cassandra Harrisová! Bohužel, roku 1991 předčasně zemřela.

Po filmu *Velmi důvěrné* (respektive *Přísně tajné*) byla k nafilmování konečně připravena první neflemingovská bondovka *Válečná hlavice*. Stavra Blofelda měl hrát Orson Welles. Z realizace sešlo navzdory slibně rozbehnuté spolupráci s proslulým autorem špiónážních románů Lenem Deightonem a roku 1983 vznikly snímky *Nikdy neříkej nikdy* a *Chobotnička*.

V druhém Bond obývá nejmřnavější tryskovou stíhačku světu Mini-Jet Acrostar, jejíž rozměry nikam nepřesáhnou čtyři metry. Skryjete ji dokonce i do pojízdného boxu pro koně.

007 se v tom filmu pyšní plnicím perem na kyselinu leptající kovy, které zároveň přijme rádiový signál a je kompatibilní s vyhledávačem směru v agentových multifunkčních hodinkách. Jak jinak byste ostatně chtěli v terénu sledovat kopii zlatého Fbergého vejce z kremelského pokladu, ve kterém je mikrofon?

Padouch z *Chobotničky* vraždí ozubenou kotoučovou pilou umístěnou na drátě, který funguje na principu joja, a Moore svede ve finále boj na křídle letadla s Kabirem „Sandokanem“ Bedim.

Rovněž *Vyhledka na vraždu* (1985), jejíž titul lze vhodněji přeložit *Na čekání*, je natočena dle Flemingovy bondovské povídky a jedná se o jedinou povídku s Bondem vydanou u nás už za „komunismu“. Kdo by ji jenkrát nečetl. Roku 1968 vyšla na konci antologie detektivek *Ve jménu zákona* a pamatuji dodnes titulní „vyhledku“ periskopem umístěným do růže. Film toho ale generuje víc. Třeba i zrůdného padoucha Zorina, čekajícího na šanci. Chce vyvolat zemětřesení a zdevastovat (a to dlouho před vydáním Crichtonova románu *Říše strachu*) údolí Silicon Valley. Nelíbí se mu, že je srdcem světové výroby mikročipů.

Zorina mohl hrát David Bowie, ale odmítl. Odmítl prý i Ringo Starr, a tak role zůstala Christopheru Walkenovi. Poradil si. Jako Zorin nám před očima mává mikročipem odolným proti nukleárnímu výbuchu a ve špacírcce nosí vysílačku, s jejíž pomocí podvádí na dostizích. Film je fakticky variací *Goldfingera* a ve chvíli, kdy Zorin aktivuje mikročip ve svalu ubíhajícího koně, ovládne dávkování steroidů.

Nejd'ábelským udělátkem je přitom sám – co výsledek nacistických genetických pokusů. A Bond? Zde příštipkařil. Sledování však praktikuje, a to za pomoci vozítka s otočnými videokamerami. K tomu hraje Duran Duran. Roli získal i Dolph Lundgren.

V následujícím *Dechu života* (1987) opouští konečně ságu Roger Moore a my užíme na jeho místě Timothy Daltona. Kumpána ze Slovenska propašuje do Rakouska ropovodem Družba a lotras v těhle bondovce nosí šperhák, který odemkne „devadesát procent zámků světa“. Ale poklidně se pohupuje na kroužku reagujícím na úvodní taktky skladby *Řádná Británie*. Pokud máte talent a zapískáte je, sousedy v okruhu metr a půl na půl minuty ochromí plyn (velikánská bžunda). Pakliže dokonce hvízdnete, klíčenka exploduje.

Na jiných místech filmu pobaví výbušná láhev mléka, anebo moment, kdy James uniká z Bratislavy přes hranice vysokými horami. Že by zdejší nizounké Karpaty? Tak či onak je štván kolonou žlutobilých lad Veřejné bezpečnosti. Nad tím se nelze neusmát, ale Dalton zůstal zachmuřený. Zrušil veškeré Mooreovy opičky.

Jeho Aston Martin přitom nosí nehořlavou karoserii a předavý raketový motor. Stačí stisknout „čuplík“ a z běhounů pneumatik se sunou hydraulické hroty o nastavitelné délce. V prazích auta tkví stabilizační lyže. Za sklápěcími mlhovkami ocelové kolejnice, na nichž se pohybují tepelně naváděné střely. Právě počínaje *Dechem života* však začali tvůrci v rámci nadsázky s porušováním fyzikálních zákonů. Scénu s Daltonem v Orientě na létajícím koberci ale nakonec přece vystříhli. Ne že by koberec nutně znamenal magii (šlo o technologickou záležitost z laboratoře Mistra Q), ale přece jen to vypadalo přespříliš pohádkově.

Druhou a poslední Daltonovou bondovkou je *Povolení zabít* (1989). Ani ten film se neobešel bez kufru speciálních zbraní od nevrleho Q. Drogy jsou rafinovaně pašovány rozpuštěné v benzínu, ale jinak tu nápadů, vynálezů a udělatek moc nenajdete. Až tento propadák se stal první oficiální bondovkou, která už nepoužila titul Flemingovy prózy. Ty sice nedošly, ale takřka. Téhož a následujícího roku vznikly dva Flemingovy životopisy *Zlaté oko* (1989) a *Ten, kdo stvořil špióna* (1990). V prvním, u nás uvedeném pod názvem *Zlatý špión*, hraje slavného spisovatele herec Charles Dance. Až na konci se setká s ornitologem jménem Bond, podle kterého pojmenoval svého hrdinu, a dotyčný se s humorem představí: „Bond. James Bond.“

Kostra toho filmu je vtipně sestavena z jakýchsi zárodků pozdějších bondovských scén, a to včetně Flemingova setkání s předlohou Blofeldovy kočky. Do určité míry lze tak i *Zlaté oko* brát jako další bondovský snímek.

Spymaker z roku následujícího líčí jako bonus Flemingovo dětství a mládí – až do druhé světové války a momentu, kdy vypověděl poslušnost dominantní matce. Spisovatele hraje Jason Connery, což jako vtip ujde.

Po *Povolení zabít* následovalo šest let bez Bonda, dosud nejdelší pauza v řadě, na které se podílel i pád východního bloku. Nato přichází Pierce Brosnan.

Vlastně se o roli ucházel už s Daltonem, ale překážela jeho smlouva na seriál o detektivu *Remingtonu Steelovi*. A tak si zatím zahrál aspoň v adaptaci špiónážního románu Fredericka Forsytha *Čtvrtý protokol* (1987) a ve verzích hned dvou knih Alistaira MacLeana *Vlak smrti* (1993) a *Noční hlídka* (1995). Následovalo *Zlaté oko*, což není pouze název Flemingovy haci-

endy na Jamajce, ale taktéž kosmický satelit a disk, kterým je satelit naprogramován.

Stačí jediný elektromagnetický ráz a dole na Zemi bude zničeno jakékoli zařízení využívající elektrický obvod. Neff to sice nepřipouští, ale jeho *Tma* (1998) může zčásti být i nevědomým ozvukem právě této bondovky. 007 v ní užije „vychytané“ slaňovací zařízení ukryté v opasku: za pomoci nálože nejprve vystřelí zubatou šípku, ta se umí zaseknout například i do betonu a napojuje se na odvíjející se šňůru zesílenou ocelovým vinutím v délce 22,5 metru.

Vedle toho disponuje Bond stříbrným kuličkovým perem s granátem, který lze aktivovat trojím stisknutím, asi jako kdybyste vytlačovali tuhu z tužky, a během otevírání tajné laboratoře, kde zloduší vyvíjející chemické zbraně, vyzkouší digitální dekodér.

V dalším filmu *Zítřek nikdy neumírá* (1997) se jedná o ochranu Pekingu. Bond „machruje“ s pakličem skrytým ve snímatelné anténě mobilu. Tento telefon je i jakýmsi elektrickým bičem a daktyloskopickým analyzátozem a dálkově umí ovládat ohnivzdorné BMW s automatickou pětistupňovou převodkou, k jehož nastartování stačí málo: dva poklepy na plošku mobilu, uvnitř kterého je databanka. A pak? Vůz ovládáte jemnými pohyby bříšek prstů a kamera před vnitřním zpětným zrcátkem zprostředkuje perfektní výhled čelním sklem.

Stejným telefonem lze aktivovat i obranný systém vozu, jehož palebná síla ujde. Je to raketomet na tucet tepelně naváděných střel umístěných pod vysunovací střechou a trysky v bocích schopné chrlit mračna dýmu a slzný plyn. Pod čelním firemním znakem má auto motorem poháněné kleště na řetězy. Odstředivá síla vyvinutá otáčením pneumatik umí do kol za jízdy vstříknout pryžový roztok, jenž ucpe každý otvor; i ten po průstřelu (pneumatika se automaticky dohustí stlačeným vzduchem).

Ale zaujme i loď zlosyna Carvera. Má grafitový trup, jehož povrch rozptyluje radarový signál, i bývá identifikována jako „lod'ka“. Podle názoru jejího pána je, podotýkám, **rozdílem mezi šílencem a géniem pouze v míře úspěchu.**

Carver praktikuje technologický terorismus. Kodérem falšuje signál navigační družice a vychýlí z kurzu fregatu, k jejímuž potopení použije trojhlavou frézu s rotujícími zuby poháněnou turbinovým motorem. Její vrták umí švejkovsky zatočit i za roh. Jako se ale prokusuje podpalubím, prokouše se ve finále Carverem.

Potřetí se Brosnan vrátil ve filmu *Jeden svět nestačí* (1999). Doplnila jej Sophie Marceau v záporné roli. Hrozí zničení Istanbulu a Bond tu použije slaňovací šňůru uloženou v hodinkách i paklič v kreditní kartě. Brýlemi s rentgenovými čočkami nakukuje dívkám pod šaty a Q má ve Skotsku dokonce raketometné dudy. V Londýně pak prototyp tryskového člunu brzdičím prostřednictvím padáků. Opět se frajeří s vystřelovacím sedadlem a ještě víc s kulometem na tisíc protipancéřových střel. Člun má raketometry, granátometry, inteligentní torpéda. Dle potřeby se umí pohybovat v pouhých sedmi(!) centimetrech vody a kousek ujede i po zemi. Lehounce to, pravda, připomíná klauna Rogera Moora v Benátkách.

Konkurenční Rusové používají sněžné skútry na padácích

alias vylepšené závěsné kluzáky. Z laviny pak Bonda zachrání speciální únikový vak z plastu potaženého hliníkem, s výztuhami z kevlaru. Stačí, když agent uvolní sponu na manžetě rukávu, a vak se do dvou vteřin zaplní dusíkem z láhvi. Vhodný je pro dvě osoby (což je typické), ale má jediné okýnko.

A nové Bondovo BMW? Obstojí. Je pancéřované, má šesti rychlostní převodovku a Q ho vybavil radarem naváděnými střelami Stinger. Střely tkví po dvou v každém z blatníků. Zjistí-li počítač, že řidič „přepáleně řezá“ zatáčky, automaticky přibrzdí. Q se tak pojistil před totálním „zrušením“ vozu, ale bohužel marně. Už jen dodejme, že jeho představitel ukončil svůj život právě při autonehodě a že má jeden ze zloduchů jako vzpomínku na dřevní časy bondovských udělatek ebenovou hůl se stříbrnou rukojetí, uvnitř které je pistole.

Pro bondovku *Dnes neumíráj* (2002) dodala song sama Madonna a taky si v ní zašermovala. Leonid Křížek to ve své *Historii evropských duelů a šermu* bohužel nezohlednil, i když má ve třetím svazku kapitolu *Duely v beletrii, dramatu i filmu* (a zrovna tak zapomněl na „americký souboj“ z verneovky *Ze Země na Měsíc*, ačkoli jinak duely „z Verna“ probírá zevrubně).

Ale zpátky k Bondovi – co se týče jeho vozového parku, vezme, že se vrátil k Aston Martinu. Ten ale teď nevidíme pořádkem; umí mizet. Neprůstředné sklo Bond řezá vysokofrekvenčním tónem, jenž vyvolává prstenem, a jak víme, „jakákoli dostatečně vyspělá technologie je nerozeznatelná od magie,“ jak by dodali Arthur C. Clarke a jistě i Albert Einstein.

I ty virtuální brýle Bondovi sluší, ale padoušský protihráč pro změnu proteovsky mění podobu prostřednictvím genové terapie. A pak tu máme satelit Ikaros připravený koncentrovat sluneční záření na libovolné místo Země, což je velkolepou parafrází scény s lupou z kresleného amerického snímku *Mravenec*.

Ale to už trochu žertuji – a co se následujících bondovek s Danielem Craigem týká, ty nechávám k analýze z hlediska tam alokovaných sci-fi vynálezů, až budou kompletní. Taky mi vadí, že digitální éra dělá náhle udělatka jaksi imaginárnějšími a moc samozřejmy. Až putinovskými vyhlížející Craig krom toho ani typově neodpovídá Flemingovu Bondovi a některé díly filmové série *Mission Impossible* (adaptace seriálu ze šedesátých let, který vznikl právě v reakci na filmové bondovky) s Tomem Cruisem jsou kromě toho možná lepší než bondovky. I tak ale dovolte aspoň následující

DOVĚTEK:

Stálo by za zamyšlení, proč se producenti víc neobírají romány četných Flemingových následovníků. Je to skrblictvím? Množství bondovek přece sepsal už počínaje rokem 1981 (kdy vyšlo *Povolení obnoveno*) John Gardner a od roku 1997 chrlí další Raymond Benson. Jako skvělý pokračovatel se mi jeví rovněž všestranný Anthony Horowitz, který má současně druhé želízko v ohni alias doložku pro psaní Sherlocka Holmese. Inu, a dočkáme se někdy aspoň filmové verze *Plukovníka Slunce* (1968) od Kingsley Amise? Kdo ví. Já sám to ovlivnit nezvládnou a vy nejspíš taky ne; vždyť my často neusměrníme ani vlastní osud, zatímco 007 den co den hravě ovlivňuje svět.

Ivo Fencel

Byl jsem u toho. Skoro u všeho (rozpomínání)

Výstraha! Čtenáři s extrémně vyvinutým čichem a hypertrofovanou podezřivostí pozor! Bude to tu smrdět samochválou! Přeskočit!

Máma mi říkala od dětství, že musím být u všeho, kde se basa obléká do trika. Měla samozřejmě pravdu, celkem dost mě znala.

Takže. Koupil jsem husu. Znáte? Pavel Eisner: Koupila jsem husu, tak nevím. Nepřeložitelná slovní hříčka. Koupil jsem předmluvu. Nebo doslov. Nevím, co nesnáším víc. Vlastně vím. Za sociku povinná součást jinak i dobrých knih, kde nám pověřený odborník vysvětloval, o čem vlastně je nebo bylo dílo, které budeme číst nebo jsme přečetli, a jak ho máme správně chápat. Takže přece jen o něco méně odporné byly doslovy. To naštěstí není toto zadání. To je něco docela jiného. To je obdoba praxe socialistických režníků, kteří ke kýženým játrům povinně přibalovali i nějakou neprodejnou flaksu.

Při současných cenách tisku oproti koncové ceně knihy to ale není příliš podstatné, takže i ti nejspřávnější mohou bez duševních muk předmluvu či doslov přeskočit.

A ještě jedno nadmíru praktické předznamenání pro potenciální knihomoly začátečníky: U nás se už hodně přes sto, sto padesát let dá v antikvariátech sehnat cokoli. A teď až na vzácné výjimky za ceny proti současným neuvěřitelné. A dost možná u vás za rohem.

Tak ruče do úkolu. Vlastně ještě poslední předznamenání. Na nějakou výčtovou historii české sci-fi tu není ani místo, ani zájem. To bych nosil sovy do Athén. Vlastně v dnešní situaci nenosil. Zverímexy jsou zavřené a Athény v karanténě. Byl by to jen takový jízdní řád trať zrušených už před desetiletími, a z dobrých důvodů. Mnoha z dřevních sci-fi jsem se probral za vás. Pár stovkami. Jediný objev byly tři svěží povídky S. U. Tongiho (pseudonym Františka Xavera Harlase, který psal lecos, a tohle byl jeho jediný úlet do fantastiky). Ale pokud na to máte chuť i vy, s důvěrou se obraťte na oblundně rozsáhlý *Superseznam*², *Slovník české literární fantastiky a science fiction*³ nebo raději na dobrou výběrovou bibliografii české sci-fi⁴ od Ondřeje Neffa, který se, pokud vím, taky léta letoucí maniakálně brodil močálem české sci-fi.

Takže to vidím spíš na historiky z nakládání, které se jinde nedočtete, takové poudačky ze sociku.

Mějte na paměti, že nejsem nezúčastněný historik sci-fi, popisovatel, archeolog. Mám výhodu i nevýhodu, že jsem se od roku 1974 do 1992 účastnil u nás kolem sci-fi skoro všeho. Pak se mi nakladatelství rozjela takovým tryskem, že na sci-fi zbylo méně času. Od té doby nemám dost načteno, abych se mohl kvalifikovaně vyjadřovat. Je to výmluva, ale co naděláte.

Jo a také jsem skoro ortodoxně sci-fista, takže mi pohádky pro dospělé děti či dětinské dospělé nic moc neřekají. Fantasy

až na drobné výjimky jako třeba Lukjaněnka nemusím. Nebo *Světy bez hranic* Bertila Martenssona⁵. Tuhle většinouvě fantasy jsem prosadil a přeložil si s chutí. Protože je také dobrá.

Jsem mecháč. Po sci-fi v místní knihovně jsem se začal pít, ledva jsem se naučil číst, takže od roku 1957. Nabídka byla... no, verneovky a František Běhounek. A pak jednotlivá díla: Jan Weiss, *Dům o tisíci patrech* a *Spáček ve zvěrokruhu*. Čičač Eduarda Fikera. Tři čtyři romaneta Jakuba Arbese. Inu hledali jsme sci-fi i tam, kde nebyla. Na *Dvacet tisíc mil pod mořem* se v knihovně čekalo půl roku. Pamatuji tu až bolestivou nedočkavost, když někdy v šedesátých letech do Večerní Prahy na pokračování po malých kouscích proklouzla soudruhům čisto-krevná sci-fi o jakýchsi inteligentních raketkách.

Ale naštěstí za humny byla šedesátá léta. Třetí pětiletka 1960-1965 se zhroutila už po roce a soudruzi ji na jaře 1962 odpískali. A protože o peníze jde vždycky až v první řadě, dohled nad kulturou už fakt nestíhali. Museli hasit koudel. Mj. od tud ten fantastický přetlak filmů nádherných a nepřekonaných dodnes (Včetně řady sci-fi. Za všechny: *Kdo chce zabít Jessii*, *Zabil jsem Einsteina*, *pánové* a *Pane, vy jste vdova*).

V roce 1960 vycházejí Lemovy *Planeta Eden* a *Sezam* a Nesvadbův *Einsteinův mozek*. 1962 v Albatrosu první antologie západní sci-fi *Labyrint*. A každý následující rok další původní i překladová díla. Z dnešního hlediska šafrán, z tehdejšího voda živá.

Dva tři roky jsem se počátkem sedmdesátých let potkával s Ludvíkem Součkem, který byl redaktorem Albatrosu. Chodil jsem za ním do redakce, odkud jsme se kolem jedenácté přesouvali do vinnárny U Paukerta, kam chodil na svou denní normu červeného. Odtamtud odcházel domů psát. Je strašně smutné a velká škoda, že když se konečně odhodlal dát zaměstnání vale a těšil se, jak se bude věnovat jen psaní, krátce nato zemřel.

Snažil se mě do Albatrosu jako redaktora prosadit, ale příslušný místní papaláš se mnou vymetl během deseti minut. Z této doby zůstala jedna z mých prvních knížek, *Stvořitelé nových světů*, která ovšem při tehdejších schvalovacích a výrobních lhůtách vyšla až 1980. Vyšla mj. asi i proto, že jsem ji uvedl Leninovým citátem: „Fantastické představy mají původ ve skutečnosti, a naopak ty nejvěrnější představy o skutečnosti musí nutně oživovat dech fantazie.“ Fakt už nevím, zda jsem si ho vymyslel já nebo někdo jiný. Ale Lenin v tom byl nevinně.

Ludvík Souček byl velký mystifikátor. Občas na svých veřejných vystoupeních, když si vymyslel něco obzvlášť výzvládného, se na mě podíval, jestli jsem si všiml. Mimochodem tehdy nesmírně populární *Tušení stínu* prošpikoval spoustou citátů z děl sovětských vědců. Tipnul bych si, že hodně z těch děl existovalo jen na stránkách jeho knihy. A za existenci většiny

1 Encyklopedie literatury science fiction. <https://www.legie.info/kniha/2863-kolektiv-autoru-encyklopedie-literatury-science-fiction>

2 První revidovaný Superseznam, *Legie.info* [online]. Dostupné z: <https://www.legie.info/kniha/10023-jiri-cerny-prvni-revidovany-superseznam>

3 Slovník české literární fantastiky a science fiction. <https://www.databazeknih.cz/knihy/slovník-ceske-literarni-fantastiky-a-science-fiction-17692>

4 Tři eseje o české sci-fi. Databáze knih. <https://www.databazeknih.cz/knihy/tri-esaje-o-ceske-sci-fi-31541>

5 Světy bez hranic. Databáze knih. <https://www.databazeknih.cz/knihy/svety-bez-hranic-64750>

citovaných sovětských akademiků bych také ruku do ohně nedal. Ale nezkoumal jsem to.

Párkrát jsem byl u něj doma. Měl velikánskou knihovnu. Nakolik jsem si všiml, výhradně v němčině. Ale třeba měl azbučtiny plný sklep.

Přeložil první knížku Ericha von Dänikena u nás, *Vzpomínky na budoucnost*. Když jsem na ni zavedl řeč, ujistil mě, že ji z poloviny přepsal, protože se to nedalo číst. Däniken tam měl pitomosti a psal kopytem. Když jsem se snažil před lety prokousat dalšími Dänikenovými opusy v češtině, bylo to více než zřetelné.

Krátce nato jsem nastoupil jako redaktor beletrie do partajního Nakladatelství Svoboda díky mé třetí dobré sudičce, Věře Saudkové, jedné z posledních žijících příbuzných Franze Kafky, dcery jeho oblíbené sestry Ottly, pro kterou jsem už rok psal posudky na švédské romány. Moudré to ženě, která jako předválečná komunistka jemnou ručkou řídila ředitele Paloncyho. A ten řídil jinak velmi obávanou kádřovačku Hrudkovou. Takže na závěr přijímacího pohovoru se mě nejjistě otázala, když zjistila, že v žádné komunistické organizaci se nevyskytuju:

Byl byste *ochoten* vstoupit aspoň do SSM? Pro pamětníky neuvěřitelné, leč stalo se. Práce v komunistickém nakladatelství měla nesporné výhody. Mj. průkazku do tiskárny Rudého práva se záhlavím Tiskové podniky KSČ, kterou jsem si nechal udělat, když jsem tam asi týden chodil na obědy. Když mě policajti v noci cestou z hospody zastavili s obligátním Občanský průkaz, prosím, šátral jsem v peněžence a vždycky jim nejdříve podal průkazku. Dost často zasalutovali a občanku už nechtěli. Ale pro sci-fi to mělo o dost větší význam.

Každá knížka tenkrát musela mít dva posudky, než směla vyjít. A posudek od soudruha ze Svobody, ač přirozeně nebyl soudruh ani náhodou, ale to všichni považovali za samozřejmé, měl sakra váhu.

A ředitel Paloncy měl naštěstí jednu kapitalistickou ctižádnost: vydělávat, být úspěšným nakladatelem. A jelikož jsem nakladatelství vydělával zatraceně hodně, měl jsem záhy zcela volné pole působnosti. A on nade mnou držel svou ochrannou ruku, když jsem trpělivost soudruhů napínal víc, než tenkrát v kraji bylo zvykem. Například když jsem vydal sci-fi Miroslava Hanuše, který byl sice učebnicový klasik, např. *Já, spravedlnost*, možná znáte jako film, ale jinak měl od roku 1970 zarcha právě kvůli tomuto románu. Východočeští soudruzi mu tenkrát nechali rozmetat román *Expedice Élauné*, který byl už ve stránkových korekturách (mám je tady s rozloučením redaktorů).

Když si asi s ročním zpožděním východočeští soudruzi všimli, že tento disident vyšel, považte! v partajním nakladatelství, stěžovali si na Paloncyho přímo na ÚV. Paloncy se zařídil

podle definice Archimedova zákona za socialismu: Váha soudruha rovná se váze soudruhů soudruhem vytlačených. Nepřetlačili ho. Na to zásoboval manželky papalášů na ÚV našimi romány příliš dobře. Zatušoval to a mně se o tom ani nezminil. Dnes legrační prkotina, ale tenkrát obrovitánská provokace, která obvykle končila vyhazovem a mytím oken.

A navíc jsem Paloncyemu vydělával i na tzv. socialistických literaturách, u kterých se to vůbec nepředpokládalo, ty se vydávaly z povinnosti. Např. na knihách Stanislava Lema, bratří Strugackých, Vadima Šefnera a tak. V soudružských statistikách a hodnoceních to vypadalo strašně dobře.

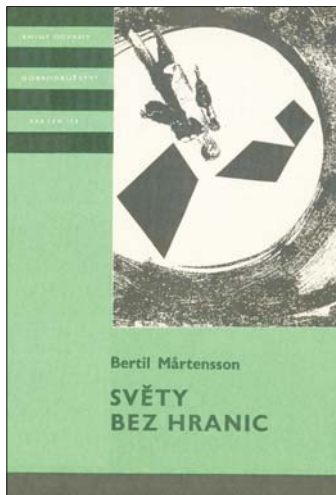
To mi připomíná výlet do Chrudimi, na který mě přizval Libor Dvořák, na besedu s knihovnicemi asi z kraje, bylo jich hodně, v září 1989. Zahájil představením: Jmenuji se Libor Dvořák, jsem redaktorem *Sovětské literatury*¹ () a mým názorem je, že nejlepší službu sovětské literatuře bychom udělali, kdybychom jí vydávali polovinu. To byste koukali, jak se nahnané poklimbávající knihovnice probudily, a už to jelo. Mímochodem Libor v *Sovětské literatuře* od roku 1980 na několik let prosadil každoroční jedno číslo věnované čistě sci-fi.

Ale zpět mezi scifistický lid. Podařilo se mi v celkem útlém věku připojit k těm, kteří pro sci-fi pracovali ze své profese. Ludvík Souček, Vojtěch Kantor, Ondřej Neff, Josef Nesvadba, Jaroslav Veis, Marcel Grün, Zdeněk Volný, určitě jsem na někoho zapomněl. Z fandů jsem se stal nakladatelem. Za sociku jsme sice byli formálně redaktory, ale dnešním pohledem de facto nakladateli, kteří vše vymýšleli. A jak od těch dob říkám, nakladatel je vůči autorům pasák. Útlocitnější mohou místo toho dosadit porodník.

V roce 1978 v *Literárním měsíčníku* vychází článek Ludvíka Součka *Přímluva za budoucnost*, v němž vyzývá k zakládání SF klubů. O rok později zakládá na MFF UK Zdeněk Rampas první čs. klub Villoidus. A pak už to jelo ráz na ráz. Tím se rozjelo ve sci-fi hnutí „Udělej si sám“. Připomíná vám to něco? Roušky, teď nejspíš očkování?

Začaly vycházet fanziny jak s původními povídkami, tak s překlady. Leckdy rozsahem, nákladem a produkcí na úrovni samizdatového nakladatelství. Překlady bývaly většinou přes polštinu, protože v Polsku tehdy vycházelo sci-fi mnohem více než u nás, mj. i měsíčník *Fantasyka* s překlady ze světa, a vyladovělí scifisti se k ní uchylovali, protože v Polské kultuře v Praze a určitě na Ostravsku se k nim dostali. Občas to byla nechtěná sranda, jako když jsem viděl český překlad románu Briana Aldisse *Hothouse* pod titulem *Teplárna*. Jenže Cieplarnia je polsky skleník. Inu, chybička se vloudí. Raději jsem do toho ani nenahlédl, protože překladatel si originál dost pravděpodobně vykládal také kuriózně, aby mu to s titulem lícovalo.

V roce 1982 se konal nultý ročník prvního českého conu, od 1983 Parconu v Pardubicích, s vyhlášením Ceny Karla Čapka o nejlepší sci-fi povídku.

1 To byl měsíčník.

Pro Parcon jsem obstarával sci-fi filmy z Filmotéky Národního filmového ústavu, asi zadara, protože jsem pro ziváky také dost dlouho zadara tlumočil hezkých pár desítek švédských filmů. Jo, zivák je terminus technicus. To je diváctvo složené jen a jen z filmových historiků. Všecko znali, všecko si předem namemorovali a trumfovali se jak chlapečkové, kdo z nich má v hlavě víc spolupracovníků na filmu, který nikdy předtím neviděli.

Mimo jiné *Barbarellu* a *Sexmisi*. Pamatujete scénu, kdy se dva muži octnou v budoucnosti s jen a jen ženami, a do ucha jim nastřelí sledovací zařízení? Myslím, že Jerzy Stuhr, když to zjistí, prohlásí: Vždyť vypadám jako buzerant! Diváctvo se vtipu smálo.

Když jsem tam stejný film přivezl asi tři roky nato, nesmálo se. Když se rozsvítilo, zjistil jsem proč. Náušníci v uchu neměla jen menšina pánů.

V soutěži O cenu Karla Čapka soutěžilo od roku 1982 v průměru 350 povídek (byly tam i stostránkové) od 200 autorů. Světově krajně neobvyklým fenoménem bylo, že se občas účastnili i profesionální autoři, tedy ti, kteří už uspěli v oficiálních nakladatelstvích, a „neměli to zapotřebí“, jako Václav Kajdoš.

Pár let jsem ji porotcoval a poctivě se prokousával desítkami tisíc stránek rukopisů. Jak praví v nakládání zákon, za vydání stojí asi pět procent toho, co se napíše. A za druhé vydání stojí asi pět procent toho, co se vydalo. Inu takové méně lukrativní rýžování.

Z nejlepších povídek vznikla převážná část mých dvou československých antologií ve Svobodě. Bylo v nich čtyřiašedesát autorů, většinou debutantů. Před asi deseti patnácti lety jsem to zkoumal, a cirka dvacet z nich vydalo po revoluci nejméně jednu vlastní knihu. Dobrý oddíl!

Jenže každoročně se dalo vyrýžovat kolem patnácti dobrých, ba výborných příspěvků. A jednoho dva autory, kterým jsem předtím nevěnoval dost pozornosti. A to není vůbec špatné. Tehdejší česká sci-fi (se stopovou příměsí slovenské) byla takový Klondike. Stačí si projít vítěze: Ivan Kmínek, František Novotný, Jan Hlavička, Josef Pecinovský, Eva Hauserová, Stanislav Švachouček, Petr Heteša a Karel Veverka a vícero dalších. Maják pro ziváky¹. Všimněte si rubriky Vyšlo. Něco málo se vešlo do mých antologií, ale hodně ve fandumových časopisech a publikacích. Dnešním termínem v samizdatu.

A teď k mému hlavnímu opusu ve Svobodě, k pěti antologiím, které znali a znají všichni scifisti mé generace a generace minus jednu, občas i minus dvě. *Pozemšťané a mimozemšťané*, 1981, 90 000 výtisků. Tam mám rád svůj překlad

ze švédštiny *Nic pro hrdiny* Sama J. Lundwalla, ukrutánská sranda, ve sci-fi ne zrovna obvyklá. A komentátor a dost hodně chytrý pán Alexander Mitrofanov *Druhou invazi Marťanů* Arkadije a Borise Strugacových ohodnotil ve svém komentáři². To bylo takové moje první pošádlení soudruhů, jestli si všimnou. Nevšimli. Naštěstí.

Pak přišel 1983 *Experiment člověk*. 727 stran nejlepší sci-fi, kterou jsem do tehdy znal, náklad 90 000.

A potom v 1985 moje česká (a trochu slovenská) antologie *Návrat na planetu Zemi*, tentokrát jen 606 stran. 50+1 jedna česká a slovenská sci-fi. Tenkrát byla knižní sbírka povídek, natožpak českých, patentní propadák s garantovaným prodejem do sedmi tisíc, když pámbu nebyl doma (to tenkrát byl náklad poezie). Normální náklady začínaly od třiceti tisíc. Tato měla objednaný a prodaný náklad 83 000.

A s vročením 1984 – nikoli z ušetřěného, ale z nedocpaného materiálu stvořeného tehdejšími přetlakem invence u českých a slovenských autorů a mou (dnes neuvěřitelnou) kapacitou probrodit se tisíci stran textů – vznikla útlá antologie, no, na mé poměry útlá, pouhopouhých 440 stran, *Stalo se zítra*, 39 českých a slovenských povídek. Náklad 50 000. A pokud mě paměť nesvádí na směstí, byl ještě dotisk dalších 50 000 výtisků.

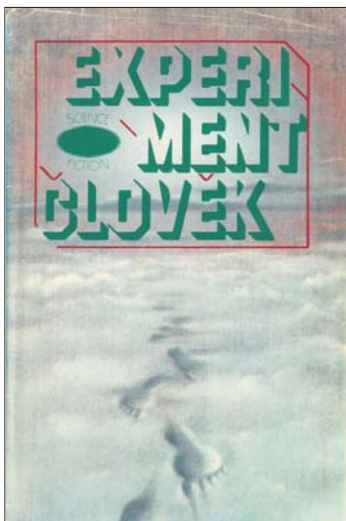
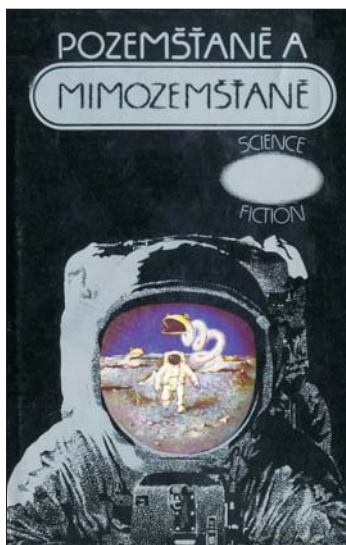
No tak abych to dovalil ke konci. K jakému, to je na vás, pokud jste setrvali. S vročením 1988 (to už jsem ve Svobodě tři roky neredaktořil, za sociku se nakládání vleklo, proč by tento titul měl být výjimkou) vyšla

má pátá antologie *Roboti a androidi*, 620 str., 90 000.

A tím se dostávám ke své srdeční záležitosti. 1982 ve Svobodě v nákladu 27 000 výtisků vyšlo první vydání mého překladu románu švédské básničky Karin Boyeové *Kallocain*. Podle mého absolutně nejlepší antiutopie světové literatury. 1984 je proti němu amatérština psaná kopytem.

Mám pocit, že jsem ho ve Svobodě dal do edičního plánu jako nášlapnou minu, aby na mě vzpomínali, protože jsem měl pocit, že mě vyhodí, ale to je spíš falešná vzpomínka.

Kallocain je droga pravdy, po které na sebe každý vykecá naprosto cokoli. Když se ministr vnitra ptá diktátora: Co bude

1 Texty a ceny. Ikarie.net [online]. Dostupné z: <http://ikarie.vecnost.cz/texty/index.html>

2 Očima Saši Mitrofanova: Symbolem kampaně ANO je kniha. Ale jaká? <https://www.novinky.cz/komentare/clanek/ocima-sasi-mitrofanova-symbolem-kampane-ano-je-kniha-ale-jaka-40070661>

me dělat? 90 % spoluvojáků je proti! Diktátor odpovídá: Co bychom dělali? Vězeňská práce je přece nejlevnější!

Když jsem to na poradě předložil ke schválení, ředitel Paloncy najednou beze slova vylezl na židli a z poličky až pod stropem za sebou vytáhl brožurku s názvem *Kdo je proti odzbrojení*, kterou Svoboda za tři koruny vydala. Autor Ernst Genri. Toho jsem uvedl jako autora doslovu k ruskému vydání tuším v souboru *Skandinávská fantastika*, ve kterém jsem ji naprosto náhodou přelouskal jako jediný román v ruštině během brigády na tramvaji někdy kolem 1968.

Inu Ernst Genri. Před pár lety na gúglu přešel článků, fakt a úvah toho všeho byl agent. Po čistce na dnešní o/vykleštěný gúgl proklouzl jediný článek. Takže zůstala osobní zkušenost. Kolem roku 1990 (byli jsme na radu MUDr. Štěpánky Čapkové, tehdy začínající lékařky na mateřské dovolené, později zaslouženě primářky dětské dermatologie v Motole, již nikdy nemohu být dostatečně vděčný) tři roky za sebou u Černého moře u našich židovských přátel kvůli ekzému mého mladého. Nejlepší investice mého života.

No a přišla řeč na Ernsta Genriho. A náš hostitel moc dobře věděl, o koho jde. Doplnil mi vzdělání, že Ernst Genri v knize vydané v Leningradě snad doslova v předvečer německého útoku na Sovětský svaz varoval, že ho Hitler nemůže nenapadnout, ačkoliv Stalin věřil, že je s Hitlerem *papuša mamuša*.

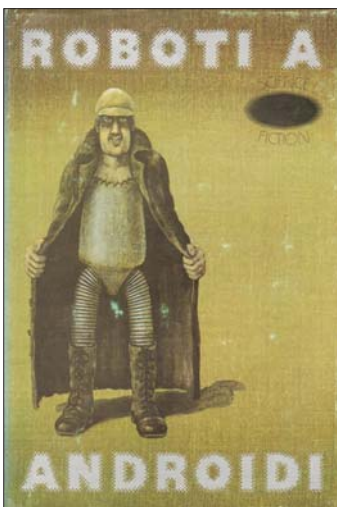
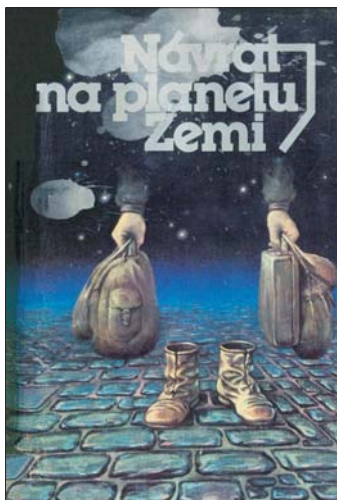
Předtím někdy koncem sedmdesátých let jsem si, nevím jak, obstaral telefon na Semjona Rostovského, jak se Ernst Genri oficiálně rusky jmenoval. Teď v době gúglové je to naprosto nepochopitelné, ale obstaral. Vzala to nějaká soudručka a sdělila mi, že soudruh Rostovskij je na měsíční expedici v Mongolsku. To mu bylo už přes sedmdesát let.

Po měsíci mi to vzal on. Když jsem svou klopotnou ruštinou oklikami vykoktal, že bych od něj chtěl aktualizovaný doslov, opáčil, aniž mě znal: „Vy to potřebujete politicky podpořit, rozumím. Nebojte se, já vám to napíšu.“ A poslal šílený blábol, do kterého zapletl i (tehdy v komunistických kruzích populárního) zloducha Pinocheta. Inu, přečtete si, jak to tehdy chodilo, ve svobodovském vydání *Kallocainu*. Blábol zafungoval bezchybně. Žádný problém. Nepochopitelně.

Pak druhé vydání v Odeonu, kde jsem tehdy působil, v edici sci-fi, kterou jsem tam prosadil po dohodě s ekonomickým náměstkem, protože místní krasoduchové se podle zásady zástupce šéfredaktora drželi zásady „mrtvý autor – dobrý autor“ ve vydávání co nejneprodejnější klasiky zapomenuté i v ze-

mích původu. Edice sci-fi byla známa jako „Poblitá hlava“, protože výtvarník Joska Skalník jen lehce varíroval lebku z polystyrenu. Náklad 90 000.

Třetí vydání za hubičku jako e-kniha nakladatelství Jonathan Livingston, čtvrté, papírové, Nakladatelství Maťa 2020.

A pak přišla revoluce. Demonstrace pod balkonem Melantrichu, no Melantrichu. Tak se tradičně historicky říkalo baráku. Balkon patřil Lidovému nakladatelství, nakladatelství Svazu československo-sovětského přátelství. To by tenkrát, no i dnes, fakt neznělo dobře. Předpokládám, že tam Havla and company pustil Libor Dvořák. Já z nich odcházel na schůze Družstva kulturních služeb Art-servis, které soudruzi připustili dva měsíce předtím. S vydavatelským oprávněním mě samozřejmě vyfakovali, a já doufal, že to prošfouchnu po erozi snad do dvou let, ale měli jsme registrovanou firmu, takže jsme vydavatelské oprávnění dostali patrně jako druží na této parketě po preferovaných kamarádech z Atlantisu v prosinci 1989. A v dubnu 1990 jsem v Ruzyni vítal Škvorecké čerstvými výtisky úžasného románu Zdeny Škvorecké *Honzlová*. To je jeden z momentů mého života, na které jsem pyšný.

A Liboru Dvořákovi jsem vděčný, že mi záhy poskytl útočiště na půdě Lidového/Lidového nakladatelství. Postupně, jak odumíralo, jsem jeho prostory přebíral, takže záhy Nakladatelství Ivo Železný patřil i slavný balkón.

Po revoluci jsem vydal přešlel české i překladové sci-fi, ale koho to teď zajímá. Zájemce o dobrou, spíš vynikající sci-fi upozorním jen na *Hurá, hřbitov jede!* kamaráda Jana Hlavičky, který bohužel už nic nenapíše. Autor superoriginálních povídek jako *Pravý krajník ve směru letu nechť svítí zeleně* i slova, které se v češtině ujalo pro mimozemšťana: emzák. Ach jo.

Tolik pár střípků z doby, kdy jsme se od západu lišili v jedné věci. Zatímco na západě se děly věci *protože*, u nás *přestože*.

Použitá literatura

Pavel Kosatík a Zdeněk Rampas – *Kdo je kdo v české a slovenské science fiction*. Historie čs. fandomu v datech¹. Protože PSP. Prd si pamatují. Ono toho bylo fakt šíleně moc. Událostí, lidí, všeho. Skoro denně po dobu mnoha let. Žili jsme tím. A v tom.

Ivo Železný, leden 2021

1 KOSATÍK, Pavel – RAMPAS, Zdeněk, *Kdo je kdo v české a slovenské science fiction*, Praha 1994.

První Bílcon v roce 1986

A 35 let poté? Snažíme se, snažíme, ale doba letí šíleným tempem a musíme se, ač neradi, přizpůsobit. Současný fanoušek je velmi náročný, vše si stáhne z internetu, co zrovna neví, internet ochotně poradí, kopa zábavy tam je taky a ani na krok z brlohu nemusí. Jediné, co v éteru nemá, je osobní prožitek a také vzájemný kontakt. A bílovecké katakomby v této oblasti malinko převyšují jiné známé prostory. Snažíme se tuto výhodu ještě umocňovat. A dříve?

Rok 1986 byl rokem posledního ze šňůry Parconů v lůně Pardubic. A nám tak trochu tady na severu Moravy chyběla budoucnost. Ostraváci (KLF založena 1982 a tedy v příštím roce 2022 to bude 40 let) nelenili a na konci roku uspořádali lokální setkání. A podzemí byla celkem dobrá volba. Rozhodně je tam méně vidět a prostory dodnes (a to jsou kolik let neudržované) působí kouzelně. A hlavně na nás nedohlédlo oko Saurona. Každé setkání bylo podezřelé, bylo třeba zapnout mimikry. Oslava narozenin bylo to právě ořechové, zvláště když do katakomb stejně nenarvete více jak sedmdesát fanů.

Osmdesátky byly vlastně stejně skvělá doba. Cokoli jste připravili, lačný scifista vděčně konzumoval plnými doušky. A tak vůbec nikomu nevadilo, že byl ve 22:00 klub uzavřen proslulou kovovou mříží (máme ji na památku dodnes, ale už jen v poloze otevřeno). A „slavili“ jsme celých 24 hodin. Žádné ubytování jsme nezařizovali, ti na spánku závislejší padali do koutů, šťastnější z nich do spacáku. Nadšení žánrem a možností vidět dříve zakázané a nedostupné filmy nám dodávaly sílu vše přestat.

První pokus v roce 1986 proběhl zdárně, nikdo nezababoval, a i když šly chýry, že od Velkého bratra se vždy minimálně jeden vloudil, tak asi jeho hlášení vyznělo neutrálně a nebyli jsme zařazeni k nebezpečnému extrému, a tak oko ďáblovo jen mrklo a dál byl klid.

V roce 1987 jsme vše zopakovali v podobném duchu.

Namále jsme měli až v roce následujícím. Ne, že by pořadatelé ochabli, ale ze zcela jiného důvodu.

V sychravou sobotu jako pokaždé účastníci spěchají na 10.00, aby stihli otevřenou mříž a nemuseli použít jako klíč láhev vína červeného. Co to, dříve obvykle prázdné náměstí je nezvykle živé. A obzvláště v rohu směrem k zámku a notabene i k podzemí.

Vykradil totiž z pátku na sobotu bíloveckou poštu, kterážto v oněch letech sídlila na náměstí v blízkosti rohové cukrárny.

560.000 je značná částka (kdybychom to přepočítali na dnešní hodnotu, něco mezi 5 a 7 miliony, takže docela velká rána). Jo v pátek se odevzdává tržba celého Bílovce a čáry máry celá frnkla. Pracovnice v sobotu ráno otevřela sejf a žádný vzkaz proslulého lupiče tam nebyl. Asi zoufalý amatér, ale zaměstnal plno profiků z různých oblastí lačných vyřešit onu záhadu prázdného trezoru bez známek poškození. Kasařská esa jsou z obliga, a tak nastupuje policejní rutina včetně odposlechů a výslechů.

A do toho scifistická individua hromadící se u zámecké zdi, čekající na vpuštění pod zem.

Asi někdo vyhodnotil, že kdybyste kradli, tak se budete snažit být co nejdál a ne se maskovat na akci v přímém sousedství takřikajíc pod svícem. Paradoxně pravda nakonec byla právě taková, pachatel, resp. pachatelka, se vyklubala z paní zpoza přepážky, bílovecká, která si v sobotu vychutnávala vlastní postýlku po nočním zakopávání lupů v lesíku za vioduktem, na hranici mezi Bílovcem a Velkými Albrechticemi, docela kousek od mého bydliště. To se zjistilo až daleko později, neboť paní z jedné z vyšetřovacích verzí se držela docela striktně zásad Plzákovy zatloukat, zatloukat, zatloukat. Asi nějakou hloupou chybou jí nakonec čin prokázali a traduje se, že je zavedla ke svému pokladu. Nakonec ta nešťastná paní po návratu z převýchovy byla při hádce s manželem uškrcena, a tudíž by jí peníze stejně štěstí nepřinesly.

Ale posezení s kamarády scifisty na přednáškách, v kině a u baru naprosto jistě ano.

A tak Bílcon mohl mít další budoucnost. 89, 90, 91, 92. Bohužel až chamtivost některých na čas pořádání podzemních seancí zhatilo. Po 17. listopadu se rychle zrodil v hlavách podnikatelských rychlokvašek nápad oblíbené prostory zprivatizovat. Z klubu mládeže SSM, vyhlášeného svou aktivitou a kreativitou, zcela jistě bude zlatý důl coby hospoda. A tady končila běžná domluva o zapůjčení zařízení prostor k víkendovému setkání-slavení. Nápad, abychom nenažranci propltili nájem jako zisk z plné hospody, to bylo zcela nad naše možnosti a hlavně chuti.

Rok 93 jsme zkusili, a pak už bylo řešením přenést con na levnější podnikové chaty a podobná místa.

Budiž nám útěchou, že podnikatelé záhy narazili na hygienu a i na nezájem zákazníků vykrmovat ty vydřiduchy.

A prostory pod radnicí, slavné to katakomby, na dlouhý čas zcela osiřely. Vybavení se poztrácelo, vlastně z toho zůstal jen trochu členitější prázdný sklep.

Až organizačně rozpumpovaní pořadatelé Euroconu-Triconu po náhodné prohlídce prostor zašlé slávy nelenili a dali ruku k dílu. Dříve jsme chodili do prostor někoho jiného, musela se domlouvat shoda na termínech, tentokrát je na nás i zařízení zcela prázdných sklepních kójí. Zařídit bar, půjčit ledničky, vaříče, mikrovlnky a hlavně stoly a židle a taky veškerou techniku. Pochopitelně předcházela desetiletý úklid.

A výsledek – nejedem pamětník utíral slzu v oku a prvoučastník se rád opakovaně vrací. To je naší největší odměnou za všechno úsilí. Díky.

Bílcony získaly jméno a o tom to je. Docela přesně nás vystihl a popsal Franta Novotný, viz Interkom 9-10/2017.

Baraba Poláček

Odposlechnuto

Arnold Schwarzenegger je druhý nejslavnější Rakušan, který se stal politikem v jiné zemi... **SAMMAEL**

Definice optimismu? Když v Brně na nádraží nabízejí zpáteční jízdenky.

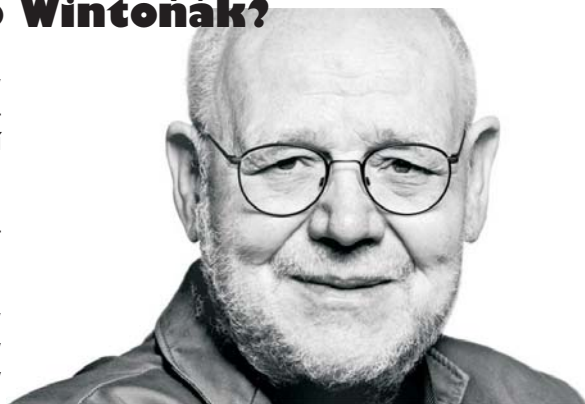
Wilsonák, Hlavák, nebo Wintoňák?

Obdivovatelé Ronalda Reagana prominou, avšak vsadil bych majlant, že nejvíc ze všech amerických politiků ovlivnil osudy Česka 28. prezident USA Woodrow Wilson, když kývl na snahu evropského kolegy profesora Masaryka o rozporcování rakousko-uherského mocnářství. Tohle rozhodnutí by přitom on sám nejspíš neřadil do top 10 svých politických počínů, tam patřily hospodářské reformy, antimonopolní opatření, a zejména zavedení systému federálních bankovních rezerv.

České elity jeho zásluhy ocenily tím, že jeho jméno dostalo nejdůležitější nádraží v zemi, tehdy dopravní uzel významný neméně než letiště Václava Havla dnes. Byl to ovšem název střídavý. Během nacistické okupace a komunistické totality byl zasut jen do lidové mluvy (jede nám to z Wilsonáku) a nahrazen neutrálním pojmenováním Hlavní nádraží. Dnes, snad pro jistotu, používáme názvy oba. Když hledáme v jízdním řádu nejlepší spojení do Ostravy, je to Hlavák, při slavnostních příležitostech pak Wilsonovo nádraží.

Jenže co teď, když mezi oběti kulturní občanské války, která propukla v Americe a přeskočila i do Evropy, patří i Wilson? Správná rada Pricetonské univerzity rozhodla, že vzhledem k tomu, že podporoval rasovou segregaci, bude jeho jméno odstraněno z názvu tamní fakulty veřejné správy. A to přesto, že Wilson se snad nejvíc ze všech rektorů zasloužil, aby univerzita patřila do „břečťanové ligy“, spolku nejkratších, nejbohatších, nejprestižnějších amerických vysokých škol s nejvyšším počtem nositelů Nobelovy ceny na hektar.

Pronikne tato víc kulturní revoluce než válka i k nám, zvlášť když máme s přejmenováním všeho možného podle toho, jak právě politický barometr ukazuje, tak bohaté zkušenosti? Vždyť jen pár set metrů od Hlaváku–Wilsonáku se vlevá do

Václavského náměstí Vinohradská třída, která nesla názvu už sedm! Původně Říčanská silnice získala ve druhé třetině 19. století nejprve název Černokostecká, aby se v roce 1884 stala Jungmannovou. V roce 1922 byla přejmenována na třídu francouzského maršála Focha, aby se v roce 1940 stala třídou německého polního maršála Schwerina. V roce 1945 z ní byla opět Fochova, avšak vzápětí dostala pojmenování po generálissimu Stalinovi (1946). Teprve když se čeští komunisté ujistili, že v Rusku opravdu jeho kult padl, stala se v roce 1962 obyčejnou Vinohradskou.

Neopráší teď pražský politik Jan Čížinský svůj nápad z roku 2015 dát nádraží jméno po siru Nicolasi Wintonovi? Vždyť pravděpodobnost, že jeho odkaz někdo zpochybní, je prakticky nulová – a navíc zní ten název skoro stejně, takže ani zdejší řeči neznaly cestující se starým bedekrem v ruce nepřejede.

Pokud však jde o můj názor, zůstal bych už jednou provždy u Wilsona, fakt se o tuto zemi zasloužil.

Jaroslav Veis

Dopisy čtenářů

Děkuji Vám za nový Interkom. Zaujala mne kritika filmu Wonder Woman 1984. Bylo to napsáno možná poněkud tvrdě, leč je to pravdivé. Sám nemám problém s tím filmem celkově, spíše s jeho vyzněním. Vypadá to, že chtěli natočit něco o síle žen, a vznikl úplný opak. I přes pro jednu velice povedený marketing onen film vydělal v kinech tak málo, že ho už předebral levnější a kratší dobu promítaný Sebevražedný oddíl, navíc omezený ratingem R, což je v této době velká překážka, a poselstvím, které v Americe není moc populární, a nepromítaný v Číně. I když se tedy Sebevražedný oddíl na HBO stal nejúspěšnějším superhrdinským filmem, takže „převálcoval“ vše jmenované žánru, ne pouze Wonder Woman 1984.

Leč možná to není ani tak úplně chybnou filmu samotného. Wonder Woman v poslední době nemá moc dobré prodeje ani v Americe, u nás dokonce teď vydavatelství Crew zrušilo její komiksovou sérii, předtím CoBoo předčasně ukončilo po čtyřech dílech šestidílnou sérii Super Hero High od Lisy Ye-eové, kde je Wonder Woman majoritní postavou. Což je velice nepřijemné, děj není jednoznačně rozdělen do jednotlivých knih, takže končí únosem Harley Quinnové, děti nedostanou dokončení. Přitom je Harley Quinnová na rozdíl od Wonder Wo-

man ve světě i u nás značně úspěšná, když by vydali ještě další knihu, kterou mělo být právě Harley Quinn at Super Hero High, dá se předpokládat, že by to pomohlo této sérii prorazit na našem trhu. Podobná je situace i s komiksovou sérií DC SuperHrdinky, ze které Crew zatím vydala tři knihy, bohužel právě ty s minimálním výskytem Harley Quinnové, ta se stane hlavní postavou až od čtvrté knihy, kterážto však možná ani nebude v češtině vydána, jestli se nezvedne prodejnost prvních tří. A ta se pravděpodobně nezvedne, dokud nebude vydána ona čtvrtá kniha, zkrátka začarovaný kruh. Hodně by pomohlo, když by někdo ony série propagoval nadšenými články. Ostatně se blíží Vánoce, jsou to skvělé tipy na dárky.

Superhrdinské komiksy to mají teď v naší zemi těžké. Uprímně řečeno, nedívím se. Je to samozřejmě pouze můj názor, ale současný „polidštěný“ styl superhrdinů mi naprosto nevyhovuje. Zatímco Harley Quinnová by se nechala přirovnat k našemu Švejkovi, a její lidskost (patrná například ve velkém hitu Harleen či v Harley Quinn: Utržená ze řetězů) není nic umělého ani nepřirozeného. Jenže tyto komiksy se píšou ve vzdálených zemích, Češi na tom mnoho nezmění, ačkoli by tato změna byla zjevně ku prospěchu i samotného DC, ne pouze čtenářů.

S pozdravem Pavel Bartoš

Jsem Marťan

Zdalo se mi, že jsem Marťan a že jsem přijel na návštěvu Země. Mám v Česku, to je v Evropě, dva strýce a ti mě pozvali, abych eventuálně zůstal. Oběma se vede velmi dobře, jeden zastává místo šéfa marketingu velkého e-shopu, druhý se chytil v rozšířeném týdeníku, takže by mi zpočátku mohli pomoci, než si něco najdu.

„Obávám se, synovče, že jsi přijel pozdě,“ pravil ten novinářský strýc, „protože tady to taky smrdí.“

Druhý strýc soustrastně potřásl zelenou hlavou.

„Představ si, oni se taky rozhodli montovat se do klimatických změn!“

Nic dalšího říkat nemusel. Všichni na Marsu víme, jak jsme dopadli, když jsme se pokusili o něco podobného.

„Jsu ještě horší než my, všechno svalují jen na jeden skleníkový plyn,“ navázal ten z marketingu, „a navíc místní politici neumějí počítat s procenty.“

Musel jsem tázavě povytáhnout oční víčka.

„No ono je to totiž tak, že Evropa produkuje jenom asi šest až sedm procent těch závadných skleníkových plynů, přesto se ale tady rozhodli snížit jejich emise do dvaceti let na polovinu. To znamená, že za dvacet let by globálně objem skleníkových plynů klesl na devadesát šest a půl procenta, kdyby ovšem nebyly v Asii dva nové ekonomické kolosy, který rozvíjejí svůj průmysl v obrovském stylu a nějaké skleníkové plyny jsou jim šumafuk.“

„Bať, bať,“ vmísil se novinářský strýc, „třebas Čína se dnes podílí na těch emisních plynech asi třiceti procenty, ale když svoji průmyslovou kapacitu za těch dvacet let zvýší jen o třetinu, bude činit její podíl čtyřicet procent, v globálu sto šest a půl procenta. Takže žádná záchrana pro Zemi.“

„To taky nikdo nevidí, oni si ta procenta opravdu neumějí spočítat?“ špítl jsem.

Oba strýcové unisono zavrtěli zelenými hlavami.

„Nikdo z papalášů,“ řekl ten marketingový.

„Kdyby jen papaláši,“ přisadil si novinářský strýc. „Tady se snad neučí procenta ani na středních školách.“

Teď se podívil i jeho bratr.

„Co tím myslíš?“

„Školní stávky pro klima, teda Fridays for Future, když chceš být světový.“

„To máš pravdu,“ zadumal se marketingový strýc.

„Co to, u všech marťanských bohů, je?“ zalykal jsem se zvědavostí (a obavami, že budu muset emigrovat ještě někam jinnam).

Oba strýcové na sebe mrkli.

„Nejlíp bude, když se přesvědčíš sám,“ řekl ten novinářský.

„V redakci jsem se dověděl, že příští pátek bude taková studentská demonstrace na Staromáku. Běž tam a uvidíš.“

Pak mi oba strýcové vysvětlili, co to ten Staromák je a jak se tam dostanu, takže jsem tam v onen pátek opravdu byl.

Co vám mám povídat, mraky mladých lidí s rozzářenými očima a spoustou transparentů, takže mi srdce pookřálo nadě-

jí. I když mě trochu zarazil transparent NEEEXISTUJE ŽÁDNÁ PLANETA B (když my, Marťané, ale víme, že záložní planeta existuje, jen to není B, ale Z). Byly tam i s jinými nápisy, třebaas TICHŮ VZDUCH NEVYČISTÍ, kterému jsem příliš nerozuměl. Pak tam začali vystupovat řečníci a jeden za druhým obviňovali vlády, že nic nedělají a okrádají je, mládež, o budoucnost. Že je třeba ZMĚNIT SYSTÉM, jak stálo na většině transparentů.

Všichni okolo mě poslouchali a nadšeně řečníkům aplaudovali, ale přitom vytahovali svoje mobily, koukali do nich, nebo si dělali selfička, fotili řečníky a spolužáky. A tak to šlo až do konce.

Když už se ti mladí demonstranti rozcházelí, všiml jsem si dalšího transparentu. Stálo na něm KLIMA SE MĚNÍ, PROČ NE MY a to mě přivedlo k nápadu. Protlačil jsem se k jednomu z řečníků, takovému mladičkému brejlovcí.

„Dobrý den,“ slušně jsem pozdravil, „mohu se vás na něco zeptat?“

Nedůvěřivě si mě změřil, ale pak přikývl na souhlas.

„No, víte, moc se mi to líbilo, co jste tady říkal, že vlády musejí začít jednat, že musejí něco udělat, že se musí změnit systém. Ale co pro to uděláte vy?“

Nechápavě na mě hleděl.

„Vždyť jste přece viděl, co děláme. Místo školy demonstrujeme a varujeme,“ odpověděl se shovívavou převahou chápajícího nad nechápavým.

„Ano, to je úžasné,“ souhlasil jsem. „Ale co uděláte konkrétně? Když se třeba váš pan otec bude muset v rámci změny systému vzdát auta se spalovacím motorem a na elektromobil nebude mít, čeho se vzdáte vy?“

„Co tím myslíte?“ po obličejí mu přeběhl mráček podezření.

„No já bych pro vás měl takový návrh: Co kdybyste teď vyzval demonstrující spolužáky, ještě než se úplně rozejdou, aby zahodili svoje chytré mobily, iPady a iPhony, nebo jak se všechny ty kapesní přístrojky jmenují, vy byste je tady navršil na hromadu, tím posledním udělal selfičko, které byste dali na sociální síť s vyhlášením, že to je váš příspěvek k záchraně klimatu a budoucnosti, že tím zahajujete změnu systému a že vyzýváte mládež celého světa, aby vás následovala. Vždyť vy ty přístrojky stejně používáte jen ke hraní videoher a k poslouchání písniček, a kdybyste se jich vzdali, byla by to globálně obrovská úspora elektrické energie, protože se prý musejí dobíjet každý den. A hlavně byste činem dokázali, že to s tou změnou systému myslíte vážně. Helejte, tamhle ta slečna to má na transparentu,“ ukázal jsem na papundeckovou tabuli, na níž stálo KLIMA SE MĚNÍ, PROČ NE MY.

Mezitím se kolem nás seskupil menší dav mládežníků a mládežnic, který na mě začal poněkud nepřátelsky zahlížet, zatímco brejlovec jen mžikal očičkami za čóčkami a mlčel. Jeden z mladíků k němu přistoupil.

„Vole, vykašli se na něj,“ řekl zvsyoka. „Je to Marťan.“

Časem s vědou - listopad

● velkých činech vědy, techniky a medicíny

V roce 1768 jeden francouzský botanik-sběratel vydal v Paříži první důkladnější zprávu o nové hrozné nemoci, která se objevila v Indii. Ne naposledy.

„V létě roku 1817 vznikla v indickém Bengálsku vražedná epidemie. O totožnosti a druhu nemoci nebylo pochybnosti. O vzniku a způsobu šíření nebylo vědomosti. Říkalo se jí cholera – kteréžto jméno jedni vykládali za spřežku hebrejských

slov *chól* – nemoc a *rá* – zlý. Jiní odvozovali jméno od řecké *chólé*, což znamená jednak „žluč“, jednak „jed“. Vypukla v povodí indického veletoku Gangy. Téhož roku zaplavila Persii a dosáhla Evropy, neboť přepadla Astrachaň při ústí obrovské řeky Volhy. Druhý nápor následoval nedlouho potom. Podél Volhy hnala se vlna smrti do nitra Ruska. Byla za necelý rok v Moskvě, brzo nato v Petrohradě – tehdy hlavním městem ruského carství, zasáhla Finsko a převalila se do Německa. Jiný proud epidemie se valil přes Halič a Uhry do Horních Rakous a na Moravu. Do Prahy přinesl cholera jedinec, a to dne **29. listopadu 1831**. Byl to jakýsi muž, jenž nesl nějaký vzkaz z Libice u Poděbrad. Nešťastník sám snad ani nevěděl, že v okolí Poděbrad se už vyskytly první případy epidemie. Zdánlivě zdravý vyšel z Libice – nemocný došel do Prahy a zde zemřel. Jeden nemocný přišel 29. listopadu do Prahy – a do vánoc museli v Praze zřídit šest nouzových „špitálů“, aby nemocní měli kde umírat. Neboť léčit je, to nebylo možné. Nikdo nevěděl, čím. Epidemie trvala do velikonoce 1832.“ Tolik medicínský popularizátor František Gel v úvodu své knihy *Přemožitel neviditelných dravců* (1965).

První zaregistrovaná pandemie cholery v letech 1817–23 vznikla v Indii (kde zahubila až 3 miliony lidí) a zasáhla nejvýchodnější část Evropy; do jejího zbytku pronikla při druhé pandemii v letech 1826–37. Během ní roku 1829 dosáhla Orenburku na jihozápadním Urale, napřesrok postoupila dále do Ruska, v květnu 1831 se z něj přes Polsko převalila do východního Pruska, odtud jednak dále do Berlína a Hamburku (v celém Prusku si v letech 1831–32 vyžádala 32 000 obětí), jednak do českých zemí. U nás se poprvé objevila v říjnu 1831 v oblasti Králík. Cholera při svém postupu některá místa jako by vynechávala, ale v zasažených místech (hlavně větších městech) onemocněl zhruba každý desátý člověk a každý dvacátý zemřel. V Čechách tehdy zahubila asi 25 000 lidí, stejně tolik na Moravě a v rakouském Slezsku (české země měly tehdy asi 5,5 milionu obyvatel).

Na jaře 1832 dosáhla cholera Velké Británie (Londýn 7000 mrtvých), Francie (Paříž 18 400) a Nizozemska. Odtud ji koráby brzy rozvezly do Belgie, Norska, Švédska, do Španělska

a Portugalska a odtamtud na Madeiru a další ostrovy v Atlantickém oceánu, a dále už koncem června 1832 do Severní Ameriky (nejvíce postihla New Orleans – cca 5000 obětí) a z ní postupně na jih do Nicaraguy, kde v roce 1837 vyhasla. Itálii postihla až v roce 1835, z ní pak Tyroly, Bavorsko a roku 1836 – tentokrát z jihozápadu – opět Čechy.

Německý básník Heinrich Heine, který zažil vzplanutí cholery epidemie v Paříži, o onom osudném 10. dubnu 1832 pro jednu noviny napsal:

„Za příjemného a slunného počasí se Pařížané vesele hemžili na bulvárech. Mezi bujaře se bavícími zástupy lidí obojího pohlaví bylo možné spatřit dokonce i masky doslova se vysmívající v karikujících barvách a tvarech choleře a jiným nemocem. Večer byly reduty (taneční sály) plné jako obvykle; rozpustilý smích téměř překryl i tu nejhluchnější hudbu, lidi rozpalovalo šampaňské... Když pak jeden z nejveselejších harlekýnů pocítil v nohách nesnesitelný chlad a sňal masku, tu celému světu k překvapení odhalil fialkově modrou tvář. Brzy bylo vidět, že to není žádný žert. Všechn smích ustal a několik vozů plných nemocných bylo vypraveno do Hôtel Dieu, ústřední pařížské nemocnice, kde, uloženi ve svých dobrodružných přelecích, mnozí rychle zesnuli... Byli pochováni tak rychle, že jim ani nestačili stáhnout jejich strakaté bláznovské šaty.“

O tom, že cholera si opravdu nevybírala, svědčí sáhodlouhý seznam obětí z řad lidí vzdělaných, zámožných, urozených. Za všechny: 14. listopadu 1831 v Berlíně umírá filosof Georg Wilhelm Friedrich Hegel, ve Vratislavi dva dny nato válečný teoretik Carl von Clausewitz (tamtéž v téže době podlehla choleře manželka a obě dcerušky Jana Evangelisty Purkyně). Vídeň přichází 28. července 1832 o rakouského spisovatele a divadelníka Josefa Schreyvogela. V Paříži **13. května 1832** umírá tehdy až kultovně uctívaný přírodovědec Georges Cuvier, tři dny nato francouzský ministr vnitra Casimir Pierre Périer, 24. srpna téhož roku zase tehdy zcela neznámý, dnes o to slavnější zakladatel termodynamiky Nicolas Léonard Sadi Carnot a konečně 2. září astronom slovenského původu Franz Xaver von Zach.

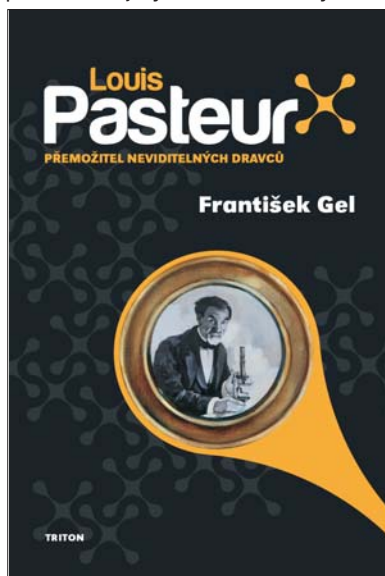
Do dneška se světem převalilo nejméně šest nepochybných pandemií cholery, přičemž během páté (1883–96) Robert Koch v Egyptě odhalil jejího původce, a Waldemar Haffkine proti ní vyvinul první vakcínu. Přesto se tu a tam ve světě znovu rozhoří.

František Houdek

Odposlechnuto

V EU se hodně věcí neděje podle představ Německa, ale nic proti jeho vůli.

Martin Weiss

Svoboda zabíjet

Třeštění letitého popularizátora 113

V roce 1830 postihla východní Slovensko rozsáhlá neúroda. Do toho se z Ruska přivalila cholera. Vrchnost zavedla řadu preventivních opatření: omezení pohybu lidí, zvířat i zboží, zákaz trhů, jarmarků i sezónních prací, vnucování léků, dezinfekce vody a potravin. To všeobecnou bídu ještě prohloubilo, čehož využil jeden ambiciózní místní zeman a mezi hladovějící lid rozšířil fámu, že cholera je pro vládu záminkou k hubení chudiny; lékaři tak měli činit pomoci léků a dezinfekce studní, kněží skrze eucharistii. To byla poslední kapka. Koncem června 1831 vypukla v dnešní Zemplínské Teplici rebelie. Tisíce vzbouřenců ničili panský majetek, přepadaly, týraly, vraždily úředníky, lékaře, kněze – a samozřejmě židy... Nepokoje potlačilo až vojsko. Následovala pomsta: 119 lidí bylo odsouzeno k smrti, přes čtyři tisíce dalších mělo být zpráskáno holí a uvězněno. Nakonec počátkem listopadu 1831 rakouský císař a uherský král František I. zrušil místní stanné soudy a zmírnil vynášené tresty.

Na Ostrovech na to šli jinak. Když v létě 1847 „druhá vlna“ skosila 10 000 Londýňanů, sněmovna to vyděsilo tak, že přijala *Zákon o veřejném zdraví* a jmenovala tříčlennou *Generální radu zdraví* v čele s lékařem Edwinem Chadwickem. Zatímco *Timesy* si libovaly, že „cholera je ten nejlepší sociální reformátor“, Chadwick se snažil rozhybat zavádění hygienických opatření shora. Vysloužil si tím přezdívku „Prus“, což mělo ve svobodomyšlné Anglii evokovat centralismus a bezduchou poslušnost. *Timesy* z 1. srpna 1854 dokonce Chadwickův plán zavést do Londýna pitnou vodu z venkova okomentovaly slovy: „Raději riskovat cholera, než se nechat násilně vmanévrovat do zdraví!“

Dnes toho v medicíně víme nesrovnatelně víc a systematicky z toho těžíme, takže by se snad dalo očekávat větší porozumění k protiepidemickým opatřením. A přesto se historie s protesty, neposlušností, se zaštitováním svobodou opakuje... Proč? Inu, můžou za to dva odedávni hegemoni naší psychiky, nazvěme je symbolicky *Ego* a *Credo*. První reprezentuje osobní prospěch, druhý slepou víru. Pravda, tihle dva vládcí mají ještě bystrého mladšího bratra *Ratia*, ale toho nechávají vládnout jen v záležitostech takřikajíc mimolidských, jako je třeba matematika nebo přírodověda. Pokud se ale problém přímo týká našich životů, potom *Ego* a *Credo* úmysly benjamínka *Ratia* ignorují, občas mu dovolí leda tak zdůvodnit ty ze svých skutků, které se neosvědčily. (*Ego*, *Credo* a *Ratio* představují alternativní název pro *zaprodanost*, *zaslepenost* a *zabedněnost* z *trianglu omylnosti*, viz IK 6/2018.)

V současnosti to funguje třeba tak, že lidé, kterým protiepidemická opatření existenčně škodí, mají tendenci covid (nevědomě) podceňovat a zničehonic se hlásit k liberálům. Naproti tomu ohroženější lidé, byť druhy volnomyšlenkáři, náhle vyžadují tvrdá celostátní opatření i postihy za jejich porušování. Jiní zase, zfetovaní dezinformacemi, přísahají na spiknutí iluminátů usilujících o zotročení lidí. Do toho se ozývají vědci s opatrnými prohlášeními, která s postupem poznání pozměňují.

Zkrátka a dobře, uvnitř trianglu omylnosti není místo pro ryzí pravdu, ale jenom pro názor. A to tím víc, čím těsněji se to týká lidského žití.

Zdálo by se, že z celé té bídy by asi bylo přece jenom nejlepší řídit se pouze rozumem, i s rizikem jisté neznalosti. Tak si to zkusme. Začneme volbou cíle, k němuž chceme dospět. Máme na výběr z řady možností v předmětu, prostoru, čase (já – lidé – všečen *bios*; doma – v Česku – všude; teď – zítra – nadlouho). Příklady: Přírodovědec (nebo fanoušek teorie Gaia) pandemii považuje za přirozený způsob redukce přemnoženého, zchoulostivěného škůdce a neradí proti ní aktivně zasahovat. Na opačném pólu stojí ultrahumanisté, kteří by za záchranu každíčkého lidského života obětovali první poslední. Opatrnější jedinci chtějí zákazy a příkazy i za cenu omezení osobních svobod, zatímco ti lehkomyslnější chtějí „hlavně svobodu“, cestovat, bavit se, chodit do hospody, na fotbal. Pracující chtějí pracovat, studenti studovat, sportovci sportovat, herci hrát atd. Jedni jsou ochotni nosit náhubek a nechat se očkovat, druzí jsou proti i za cenu ohrožování bližních. A všichni „na to mají právo“. Podstatné přitom je, že při vyloučení jakýchkoli osobních zájmů a přesvědčení jsou všechny názory vlastně rovnocenné, žádný není lepší nebo horší. Přičemž dnes, v časech naducaných práv a svobod a individualismu lidé své názory také jaksepatří prosazují.

Ale nešť; dění okolo koronaviru však naznačuje něco obecnějšího: Druh *Homo sapiens* nejspíš nezajde na ekologické, ekonomické či zdravotní problémy, jak se primárně nabízí. Všechny tyhle metly totiž může předběhnout stav, kdy se obyvatelstvo zeměkoule postupně rozdrobí na bezpočet podmnožin, které se mezi sebou neshodnou. Přičemž každá z nich, ať egoisté, ať fanatici, ať racionalisté, bude přesvědčená, že právě ona „dělá tu správnou věc“. Svět náš vezdejší se zvrhne v holomajznu, boj všech proti všem. Nastane totální sociální rozvrat.

Tolik čistý rozum.

František Houdek

Odposlechnuto

Kyselé odpovědi slouží k neutralizaci zásadních otázek.

Kenjiro

Čím to je, že většina arabistů předmět svého studia miluje a většina rusistů nenávidí?

Twitt

Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše a roboti z Merkuru.

Satai

Roční doby dnes

Koukněte, jak se rychle stmívá. Za chvíli budeme chodit z hospody potmě.

Co, za chvíli budeme chodit i do hospody potmě.

Hele, uklidněte se oba. Za chvíli zase nebudeme do hospody chodit vůbec.

Jyrka

Režisér Petr Zelenka si odskočil ke sci-fi o cestě časem

Otáčivé hlediště v Českém Krumlově je fenomén sám o sobě. Šest set míst je osazeno na kruhové šikmé plošině a ta rotuje vždy, když je potřeba vyměnit scénu. Divák je tedy doslova v centru dění, zatímco divadlo se děje kolem hlediště. Je to pro divadelníky výhodné k proměňám scény, na které tak získají více času, herci však musí „ukřičet“ volný prostor, diváci očekávají větší „šou“, a navíc je ve hře vrtošivé počasí. Jedná se však o český unikát a představení mají stále plno, což z otáčivého hlediště spadajícího pod Jihočeské divadlo činí zřejmě nejvýnosnější divadelní scénu u nás.

Na této scéně se setkáme s režiséry i herci zvucných jmen, včetně Petra Zelenky, jenž pro ni na letošní léto připravil původní inscenaci Da Vinci s tematikou cestování časem. Zelenka si tady již před šesti lety odbyl svou otáčivou premiéru adaptací Doylova románu Pes baskervillský. Na scénáři tehdy spolupracoval s dramaturgyní Olgou Šubrtovou a stejný sehraný tým stojí i za scénářem Da Vinciho. Popravdě řečeno, v ději není téměř znát Zelenkův autorský rukopis, což vede k úvaze, jak si tentokrát tvůrci psaní rozdělili.

Da Vinci ctí místo a očekávání diváků a nenabízí nic komplikovaného a složitého. Jde o lehkou letní komickou frašku, jež může v maximální míře využívat více dějových linií – hlediště k tomu přímo vybízí. Historik umění Silvio právě zažívá kritické období svého života. Objevil neznámý obraz od Rubense, ale musí si svůj objev obhájit. A také se dozvěděl, že se s ním jeho manželka Claudie chce nechat rozvést. V kritickém momentu se manželský pár propadne do minulosti na dvůr Lodovica Sforzy a brzy se zaplete do dění kolem geniálního Leonarda Da Vinciho.

Aby se zápleтка zapletla, každý tu o něco usiluje. Sforza o vyřešení konfliktu mezi jeho milenkou a manželkou, da Vinci chce mít klid na práci, ale je pronásledován objednávkami na obrazy, byť on sám sebe vnímá spíše jako vynálezce, inkvizice tu pase po magii, díky níž zřejmě došlo k časovému posunu, Silvio by si chtěl nechat namalovat dosud neznámý obraz, aby ho mohl později „objevit“, a Claudie si tu coby zubařka rozjela docela slušnou živnost.

Autoři upletli poměrně komplexní děj a zamotali do něj řadu poměrně prověřených prvků z příběhů o cestách časem. Lidé z budoucnosti tu slavně „objevují“ pro nás již dávno známé věci, dopouštějí se řady anachronismů, tetelí se v blízkosti velikánů minulosti a možná i nenápadně ovlivňují budoucí dějiny. Ocenit lze vysvětlení, proč se zrovna tyto postavy do minulosti dostaly – zubařina s tím kupodivu souvisí.

Humor je vesměs řečneme lidový až obhroublý. Při tom se

zdá, že jeho jadrnost nevychází z požadavků doby, ale je zkrátka vypočítaná na méně náročné publikum. Někdy jdou autoři až na hranu společensky únosných témat a postupů. Da Vinciho homosexualita je tady náležitě mnohokrát zdůrazněna, zejména v podobě jeho společníků, sluhy a mága, kteří jsou téměř parodií na gaye, když intrikují a žárlivě hlídají přítomnost ženy v mistrově domě. Ještě více na hraně je scéna, kde dva nájemní zlodějníci mezi sebou mluví s romským přízvukem. Publikum se poušměje, ale vtip je to trochu nešťastný.

Časté otáčení hlediště je zprvu zábavné, ale pak se stane mechanickým. Nutí také postavy přicházet a odcházet často

podobným způsobem – často se tu pochoduje a dramaticky odchází. Prvky nového cirkusu a ohňové akrobacie s dějem příliš nesouvisejí a fungují tu spíše tak, aby divák za ne zrovna laciný lístek dostal co nejvíce zážitků.

Většina postav je tu schematických, což dává alespoň hercům možnost pořádně se na nich vyřádit. S tím kontrastuje projev Martina Pechláta v roli Silvia, který dobře zvládá komiku i uvěřitelné civilní polohy. Jeho herecká partnerka Dana Verzičová moc možností k charakternějšímu hraní nedostala.

Po sérii červencových představení si nechá soubor zřejmě hru trochu usadit. Nyní na repertoáru není a vrátí se zřejmě příští rok.

Ivan Adamovič

Přáno pro Deník N.

Odposlechnuto

Žena se v životě stydí čtyřikrát.

Poprvé, když je to poprvé.

Podruhé, když je to poprvé za peníze.

Potřetí, když za to musí poprvé platit.

A počtvrté, když ji ani za peníze nikdo nechce.

Muž se v životě stydí pouze dvakrát.

Poprvé, když nemůže podruhé.

A podruhé, když nemůže ani poprvé.

Výsledky 32. ročníku soutěže O Stříbřitěleský halmochron

1	Žák Vojtěch	Babylon
2	Zicháčková Zuzana	Zloděj zlomku časoměru
3	Klepal Petr	Za bouřlivých nocí, za větrných dní
4	Raida Jakub	Bouřný sokol
5	Trnková Zuzana	Projd
6	Nazorej Josef	Zavátá zem
7	Svobodová Klára	Zametat a chránit
8	Selidah Jiří	Jen jeden pokus
9	Rajm Jan F.	Adolfův motýl
10	Parolek Jan	Lež dospělosti
11	Kučírková Tereza	Velká medvědice
12	Rakita Alexandr	Houby z vesmíru
12	Salcmanová Klára	Jedeme
14	Valášek Petr	Inky
15	Vozník Petr	Jazero
16	Rušeb Petr	Konspirační
17	Felcmanová Vítězslava	Kuchař
18	Boučková Martina	Dohoda
19	Stříbrná Renata	O namlouvacích rituálech pozemšťanů
20	Zelinová Anna	Časová komora
21	Fialová Marcela	Nikdy tě neopustím
22	Václavíček Jiří	Plán B
23	Bachroň Karel	Cizinec z minulosti
24	Francová Marta	Surga – kletba moře
25	Odehnalová Kateřina	Loutky času
26	Nell Kamil	LP 1775
27	Vernerová Alena	Amarok
27	Šťastný David	Jak vyplnit Austrálii
27	Dolejš Jáchym	Nemožný nález
30	Novák Martin	Doktor čas
31	Nerud Václav	Sféra
31	Plachtová Dorota	Amélie
33	Ad?lo Dios	Transporty ze Sovích hor
33	Dobiášová Ester	Babiččiny kobližky
33	Jeřábková Radka	Vzpomínky na Barboru
33	Kočí Robert	Hodně blízké setkání
37	Bártová Barbora	Překvapivé setkání
37	Čapek Lukáš	Den, kdy zemřu
37	Čapek Lukáš	Planeta rozkoše
37	Čechura Jaroslav	Náramek ještěra
37	Holý Milan	Změněná minulost
37	Charvátová Jolana	Cestování v čase
37	Macková Kristýna	Cestování v čase
37	Macková Markéta	Doktor Peppek a cesta do Minulosti
37	Slabíková Karin	Záchrana Zeměkoule
37	Švejcárová Patricie	Posedlí minulostí
37	Tomeček Dominik	Stroj času
37	Trbušek Tomáš	Srpnová iluze
37	Vlášková Tereza	Spojka z budoucnosti

NON FICTION

Luboš Taraba

Rozum proti víře

Velká turecká válka 1683–1699

Autor literatury faktu Luboš Taraba (*1958) vystudoval historii a filozofii a již od studií na FF UK se zabývá především kontroverzními dějinnými událostmi a osudy rozporuplných osobností. V roce 1990 vydal svou prvotinu *Charles de Gaulle*, která byla oceněna za přínos v oblasti literatury faktu. O dva roky později vyšla jeho monografie *Duce*, zachycující životní dráhu Benita Mussoliniho. Na dějinné období popsané v monografii *Nebezpečný intrikán – Život Charlese Maurice Talleyranda* (1995) volně navázal obsáhlými monografiemi *Waterloo* (1999) a *Vídeňský kongres* (2002). V roce 1995 vydal monografii *Josef II.* V roce 2006 se vrátil k tématu evropských konfliktů 19. století, a to v publikaci *Divná válka – francouzsko-pruská válka 1870–1871*.

Pro všechny práce Luboše Taraby je příznačná stylová lehkost a čtivost, zároveň však respekt k historickým faktům, které autor dokáže skloubit v celek přístupný i nezavěšenému čtenáři. V edici Polozapomenuté války nakladatelství EPOCHA nyní vyšla jeho kniha o Velké turecké válce na konci sedmáctého století.

Tricetiletá válka převrátila Evropu naruby. Starý kontinent z ní vyšel chudší o pár milionů obyvatel, zároveň s tím vstoupil do éry „rozumu“. A právě tento moment definitivně zvrátil poměr sil mezi křesťanstvím a islámem. Plně se to projevilo ve střetu Svaté ligy, vedené habsburským „Rakouskem“, a osmanskou říší v letech 1683–1699. Tato velká turecká válka s konečnou platností odvrátila hrozbu expanzivního islámu, kdy neúspěšně zadržování Alláhových svatých bojovníků na Balkánu přešlo v jejich zatlačování. Nejprve od Vídně, pak od Budy a Pešti až k Bělehradu. Křesťanský rozum, spoléhající se sám na sebe, začal dominovat nad vírou v boha, kterého při svých meditacích na poušti poblíž Mekky zvěstoval jeden arabský obchodník.

Kniha mezi jiným poukazuje na řadu vnitroeurospkých souvislostí, třeba že společná síla evropských mocností tureckou moc značně přesahovala, ale že se v žádném okamžiku nebyly schopné dohodnout na nějakém koordinovaném postupu, ač třeba papež v tomto směru vynaložil veliké úsilí.

Dovíte se, že u Vídně bojoval mladý Jiří Hannoverský, zakladatel současné britské dynastie. Pod vedením Karla Lotrinského zde válčil i Evžen Savojský a jednoho napadne, jakou to měl Ludvík XIV. personální politiku, když nejspíše nejvyšší vojáky vyštal k Habsburkům. Přitom Francie byla vlastně tajným a později i veřejným spojencem Turecka.
Luboš Taraba: Rozum proti víře, EPOCHA, 2021, 384 str., 399 Kč

